

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
DEPARTMENT OF LANGUAGES AND LITERATURES
P.O.B. 200 • SE 405 30 GOTHENBURG • SWEDEN

INTERMEDIATE SOMALI READER

*Assembled, adjusted and commented by
Morgan Nilsson*

Updated
20 January 2023

This is work in progress. Read it critically!

Feel free to contact me with comments.

morgan.nilsson@gu.se

Preface

The majority of texts in this reader have been collected from ... Where necessary, some of the texts have been slightly shortened or otherwise simplified, and the spelling has been adjusted where the authors have not adhered to the most broadly accepted norms.

The reader contains an amount of text equal to 100 standard pages, each containing 40 lines with 50 character (including spaces), corresponding to a total of 200,000 characters (including spaces).

Symbols

Tusmo

TDB.		QORAAL	QORAA	
1aad	Fiction	Cali Duul-Duul		1982
	Fact	Habka maridda jidadka		1791
2aad	Fiction	Arraweelo		1593
	Fact	Kubbadda cagta		3266
	Poetry	Aqoon la'aan waa iftiin la'aan	Cabdullaahi Qarshe	653
3aad	Fiction	Coofle Qaxar		2260
	Fact	Qoraalka farta Soomaaliga		2458
	Poetry	Sagaal nin oo walaalo ah	Sayid Maxamed Cabdulle Xasan	643
4aad	Fiction	Boqorkii Dhega-Dameerle		3091
	Fact	Kubbadda cagta		3534
	Poetry			200
5aad	Fiction	Aniga dheh		1624
	Fiction	Caqliga wanaagsan		2273
	Fact	Warqadda (Xaashida)		3004
	Poetry			300
6aad	Fiction	Juxaa		3458
	Fact	Telefoonka		1989
	Fact	Maalinta Haweenka		2345
	Poetry			500
7aad	Fiction	Wadajir		1898
	Fiction	Diiq iyo Dawaco Sheekadood		458
	Fiction	Geri iyo Dameer		579
	Fiction	Sagaal Waraabe iyo Libaax		620
	Fact			5140
	Poetry			600
8aad	Fiction			
	Fact			

	Poetry	–		10100
9aad	Fiction			
	Fact	–		10044
	Poetry	–		700
10aad	Fiction			
	Fact	–		10637
	Poetry	–		800
11aad	Fiction	Safarrada Cigaal Shiidaad	Kelly Dupre (turj. Saciid Saalax Axmed)	5361
	Fact,	–		6800
	Poetry			
12aad	Fiction	Wiil-Waal	Kathleen Moriarty (turj. Jamal Adam)	6387
	Fact,	–		6543
	Poetry			
13aad	Fiction	Dhegdheer	Marian A. Hassan	6545
	Fact,	–		6900
	Poetry			
14aad	–	–		14100
15aad	–	–		14700
16aad	–	–		15200
17aad	Fiction	Deynabo	Bile Hashi	9738
	Fact,	–		5900
	Poetry			
18aad	Fact	Nidaamyada siyaasiga ah ee Somaliland		23297
			Total	200000

Cutubka 1

1. Cali Duul-Duul 1982

Af-Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 2001, bogagga 1–2.

Cali Duul-Duul

Cali waxa uu ahaa nin dhallinyaro ah oo ku caan ah bulshadiisa dhexdeeda dhakhsaha uu hawlaha u qabto awgeed. Hawl kasta oo uu Cali qabtaa dhakhso ayaa ay u dhammaan jirtey. Cali uma uusan fiirsan jirin wixii uu qabanaayo balse si degdeg ah ayuu ugu dhaqaaqi jirey. Sidaas darteed ayaa loogu naanaysay Cali Duul Duul.

Maalin maalmaha ka mid ah, ayuu Cali yimi magaalo isaga oo sita dhalo subag ah oo uu doonayo in uu iibiyo. Dukaan buu Cali soo galay si uu subagga uga iibiyo. Dukaanka ninkii lahaa mashquul buu ahaa, oo in uu subaggii Cali ka iibsado uma suuragelin. Cali samir badan muu lahayn. Sidaas darteed waxa uu isku deyey in uu dadkii wax iibsanaayey wada jiiro, haddana waxa uu ka baqay in la yiraahdo waa nin waalan.

Cali isaga oo careysan ayaa uu dibadda uga baxay dukaankii oo ku tiirsaday gidaarkii dukaanka ee dibadda u jeeday. Cali ma uusan helin cid uu la sheekaysto, sidaas darteed waxa uu bilaabay in uu maalinriyoodo. Cali waxa uu ku maalinriyooday isaga oo subaggii ku iibiyey qiimo sare oo ku iibsaday lacagtii xoogaa

duulduulaa *far runt, flyger omkring*
caan -ka *berömmesle, popularitet*
bulsho -da *samhälle*
dhakhso -ha (-da) *snabbhet*
qabtaa *gör, uträttar*
awgiis, awgeed *på grund av, för (att)*
fiirsadaa *reflekterar, betraktar*
dhaqaaqaa *rör sig*
naanays *smeknamn*

sitaa, sidataa *bär, tar med sig*
dhalo -da *flaska*

lahaa *hade. ägde*
mashquul -ka *upptagen person*
suurageliyaa *möjliggör*
samir *tålmod*
ma lahayn *hade inte*
wada *varandra*
jiiraa *går förbi, går före*
wada jiiraa *stöter emot, trängs, kuffas*
waalan *galen*
careysan *arg*
dibad -da *utomhus, utsida*
ku tiirsadaa *lutar sig mot*
gidaar -ka *vägg, mur*
u jeedaa *vätter, är vänd mot*
la sheekaystaa *pratar med*

maalin-riyoodaa *dagdrömmar*

digaag ah. Digaaggii waxa ay dhaleen ukun badan, oo markii ay **dillaaceen** noqday digaag badan. Digaaggii ayaa uu Cali iibiyey oo uu ka helay lacag badan.

qiimo -ha pris

xoogaa lite

dillaac spricka

dillaacaa spricker, kläcks

Cali waxa uu lacagtii ka iibsaday lo' badan. Lo'dii waa ay **tarantay**. Cali waxa uu noqday **taajir** ama **hodan**. Ka dib Cali wuu **guursaday** waxaana u dhashay wiil. Cali wiilkii **raalli** kamuu noqon, waayo wuxuu noqday mid **madax adag** oo had iyo jeer **diidmo** badan. Sidaas darteed ayaa uu Cali ushii uu heystey la booday si uu ugu **dhufto** wiilka. Ka dib waxa uu maqlay **shanqar** xoog badan, sow dhaladii baa ka **jabtay**, oo subaggii baa **qubtay!**

tarmaa, tarantaa *fortplantar sig, förökas*

taajir rik person

hodan rik person

guursadaa gifter sig

raalli tolerans, tillfredsställelse, nöjdhet

adag stark, hård

madax adag envis

diidmo vägran, motstånd

dhuftaa slår

shanqar oväsen

jabaa går sönder

qubaa rinner ut

Cali **hareerhiisii** buu eegay, oo aan wiilba joogin balse **jajabkii** dhalada iyo subaggii qubtay oo keliya ayaa hareerhiisa **daadsanaa**. Waxaa kale oo Cali arkay dad qoslaya iyo qaar u caraysan oo **burburkii** dhalada iyo subaggii uu dharkoodii iyo jirkoodii **gaareen**. Cali Duul-Duul cidna lama uu hadlin balse orod ayuu **is xaabiyey** si aan **ceebtiisa** dadku aysan u wada ogaan.

hareero f.pl. *omgivning, sidor*

jajab skärvor

daadsan *(som ligger) utspridd*

burbur -ka *krossande*

gaaraa *når fram*

xaabaa *samlar*

is xaabiyaa *tvättar bort, vanligtvis med händerna*

ceeb -ta *skam*

1. Habka maridda jidadka ¹⁷⁹¹

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 9.

Habka maridda jidadka

Magaalooyinka waaweyn ee Soomaaliya, sida **Xamar**, Hargeysa iyo Kismaayo oo kale, waxa ku yaalla jidad badan oo **weliba** dhismahoodu yihiin **nooca ugu dambeeya**. Waxaase jirta in Xamar oo ah magaalo-madaxda Soomaaliya, ay leedahay jidadka ugu waaweyn, uguna dhaadheer, haddii loo eego kuwa ku yaal magaalooyinka kale ee Soomaaliya, sababta oo ah, waa magaalada ugu baabuur iyo dadba badan.

Si **nabadgelyada** jidadka loo ilaaliyo, **shilalka** ka imaan karana looga **hortago**, waxa dalka oo dhan **guud ahaan**, **gaar ahaanna** Xamar loo **dejiyey** xeer tilmaamaya **habka maridda** jidadka.

Qodobka saldhigga u ah xeerkaas waxa weeye kan u tilmaamaya baabuurta iyo dadka lugaha ku socda habka wanaagsan ee laga doonayo in ay raacaan. Qodabkaasi waxa uu baabuurta **farayaa** in ay jidka ka maraan **dhanka midigta**, dadka lugaha ku socdaana **bidixda**.

Si loola **socdo** habka maridda jidadka, waxa loogu **talo-galay agagaarka** jidadka **calaamado** muujinaya sida la doonayo in jidka loo maro.

Xamar = Muqdisho
sida ... oo kale such as | såsom
jid -ka road | väg, gata
weliba dessutom, till och med
nooc -a sort, slag, typ
ugu dambeeya senaste, sista
-se men

si + u så att, för att
nabadgelyo säkerhet, trygghet
shil -ka olycka
imaan karaa kan inträffa
hortagaa förebygger, förhindrar
guud ahaan i allmänhet
gaar ahaan i synnerhet
dejiyaa ställer upp, sätter upp
xeer -ka regler
hab -ka sätt, ordning
maraa passerar, tar sig fram
qodob -ka artikel (paragraf)
saldhig -ga grund
faraa anvisar
dhan -ka sida
mídig -ta höger
bídix -da vänster

la socdaa informerar om
ku talo-galaa planerar
agagaar -ka omgivning, närhet
calaamad -da märke, skylt
xiran/xidhan stängd

Calaamadahaas waxa ka mid ah ta tilmaamaysa marka uu jidku **xidhan** yahay, oo ah «**Joogso**». joogsadaa intr. *stannar*

Waxa jidadka waaweyn ee magaalada Xamar mid walba **geeska** kaga yaal **nal** weyn (nalka nabadgelyada jidka). Nalkaasi waxa uu leeyahay laba midab, cagaar iyo guduud, waxayna tilmaamayaan habka maridda jidadka. Midabka cagaaran marka uu **ifo**, waxa uu jidku u **fur**an yahay oo **gudbi** kara baabuurta oo qura; midabka casina waxa uu **joojiyaa** baabuurta.

gees -ka *hörn*
nal -ka *lampa, elljus*
ifaa *lyser*
furan *öppen*
gudbaa *passerar*
joojiyaa tr. *stoppa*

Waxa la rabaa dadka baabuurta wadaa in ay ka **digtoonaadaan** baabuurta ka horreysa iyo kuwa ka dambeeya; ogaadaan in ay jidka ka leeyihiin dhanka midig; aqoonna u yeeshaan xeerka nabadgelyada jidadka. **Waa in aan** hoonka baabuurta **laga dhawaajin** marka la ag marayo cusbitaallada iyo dugsiyada agtooda. Dadka lugaynayana waxa habboon in ay bartaan **asluubta** jidka loo maro, sidii uu u ilaalin lahaa xeerka jidadka u **dejisan**.

ka digtoon *uppmärksam på*
og medveten
waa in aan la *man får inte, man ska/bör inte*
hoon -ka *tuta*
dhawaajiyaa *makes sth sound*
asluub -ta *uppförande, ordning, disciplin*
dejisan *uppställd, fastställd*

Cutubka 2

2. Arraweelo 1593

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 11.

Arraweelo

Arraweelo waxay ahayd boqorad ragga aad u neceb, oo xataa dhufaani jirtay. Dumarka waxay kula talin jirtay in ay waxay doonayaan diidaan, waxay diidayaanna doonaan, si ay ragga uga gacan sarreeyaan.

dhufaanaa *castrates | kastrerar*
kula taliyaa *gives advice to | råder ngn att göra ngt*
waxay ← **waxa** *the thing + ay*
doonayaa *wants | vill (ha)*
diidaa *refuse | (för)vägrar*
-na *and | och*
doonaan *will (do) | ska (göra)*

Arraweelo waxay leedahay sheekooyin badan oo goos-goos ah. Maalin baa la yidhi waxay amar ku bixisay odayaasha oo dhan in la laayo oo **carrada** laga dhammeeyo. Oday la odhan jiray Oday-biiqay baa dhallintii weydiistay in aan la dilin. Wuxuu ku yidhi, «waar i daaya oo ha i dilina, maalin baan wax idiin tari doonaaye». Dhallintii way nabadgeliyeen, meel bayna ku qarsheen.

carro -da *sand, dirt | sand, jord*

Odayaal in la dhammeeyey baa Arraweelo loo geeyey. Degdeg bay u shirisay raggii dhallinyarada ahaa, waxayna ku amartay in loo keeno saddex waxyaalood oo kala ah: Dhig cirka gaadha, saan labada dhinacba dhogor ku leh iyo awr raran oon heeryo iyo xadhko toona lahayn.

Dhallinyaradii baa talo ku caddaatay oo waxay yeelaan garan waayey. Oday-biiqay in loo tago

-tiin/-siin *colloquial 2pl. pres.*

baa arrini ku soo ururtay. Waxay u bandhigeen waxay Arrweelo ku jirribtay. Odey-biiqay wuxuu dhallintii u sheegay, «waxaan idiin lahaa 'i daaya', waxaas oo kale in aad la kulmaysiin baan hubay. Waa mide awrku dhoobo ha ku galgalimaysto isaga oo qoyan ku dhedheja karriin ama miro kaleba. Saanta labada dhinac dhogorta ku leh waa dhego dameer, dhegtana wax lagu qiyaaso keen dhaha».

Sidii bay yeeleen oo Arraweelo u geeyeen. Iyada oo aad u xanaaqsan bay tidhi, «waar yaa yidhi odayaal la dhammee, carrada way joogaan e ha la ii keeno kii ka arrimiyey taladaas». Raggii yaryaraase waxay ku adkaysteen in ay Odey-biiqay xogtiisa xoojiyaan, si ay had iyo jeer uga helaan talo.

kulmaysiin = kulmaysaan
mide

dhoobo -da *mud, clay | lera*

ha *let, make | låt, se till att*

ku *in | i*

galgalimaystaa *enters repeatedly | går*

in/ner i flera gånger

qoyan *wet | våt*

dhedhejaa *leaves here and there | lämnar här och där*

karriin / garriin -ka *traces of liquid | språk av vätska*

miro / midho -ha *fruit(s) | frukt(er), bär (here metaphorically, ironically)*

kaleba < kale + -ba *other(s) as well | även andra*

joogaa *is (somewhere) | befinner sig*

e *so, then | så*

ha *let, make | låt, se till att*

la *one | man*

kii *that one | den (där)*

arrimiyaa *gives an advice | ger ett råd*

talo -da *advice | råd*

2. Kubbadda cagta ³²⁶⁶

Af-Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 2001, bogagga 15–16.

Kubbadda cagta

Carruurey, ma nabad baa! Anigu waxa aan ahay kubbadda, **waxaanan** jeclahay in aan ciyaaro kubbadda cagta. Ma **taqaannaa** sida loo **ciyaaro** kubbadda cagta?

carruurey (vokativ)
waxaanan = waxa aan + na
taqaannaa *du vet, känner till*
ciyaaraa *spelar*

Ciyaarta kubbadda cagta, laba kooxood baa ku **loolama** iyaga oo kubbadda kor iyo hoosba u **laadaya** ilaa iyo mid ka mid ahi uu ka **dhalinayo** gool isaga oo laba birood dhexdooda ku **laadaya** kubbadda. Haddana dib ayaa loo bilaabaa ciyaarta. Kubbadda cagta laba iyo labaatan ciyaartoy oo ay kow iyo toban kastaaba dhinac ka soo **ujeeddo** ayaa wada ciyaara. Waxaa jira laba **gool-haye** oo ka **celiya** in ay kubbaddu goolka gasho. Waxaa kale oo jira **siiri-wale** ciyaarta **maamulaya** oo **qawaaniinteeda dhowraya** si loo **fuliyo**.

loollamaa *tävlar*
laadaa *sparkar*
dhaliyaa *förorsakar*
gool dhlaiyaa *gör ett mål*

ujeeddo mål ???
gool-haye *målvakt*
celiyaa *lämnar tillbaka, förhindrar*
siiri-wale *domare*
maamulaa *admininstrerar*

qawaaniin -ta regel
dhowraa *betraktar noga*
fuliyaa *genomför, utför*

Kubbadda cagtu waa ciyaar **caan** ah waxaanay u baahan tahay **qalab** yar oo loo **adeegsado**.

caan *popularitet*
qalab *utrustning*
adeegsadaa *använder*

Run ahaantii waxa aad u baahan tahay oo dhammi waa aniga. Sababtoo ah anigu kubbaddaan ahay. **Wiilasha adduunyada ku nool oo dhammi waxa ay sameeyaan kooxo lugta igu laadlaada, saaxiibbada igu **xeeranina** waa ay i**

xeer regel, lag ???

laadlaadaan marka aanay hawl kale haysan.

Cid saaxiibbadey ahi ma joogaan dugsigaaga?

Kubbaddu waa in ay ahaataa **geesi** sababtoo ah inta ay jirto oo dhan waxaa lagu laadaa madaxa.

Immisa jeer ayaad qaraabadeyda laaday? Sheeg sababta iyaga oo laba iyo labaan (**cimlaaq**) ah ay meel garoon ah ay kor iyo hoos kuugu eryadaan oo ay doonayaan in xoog ay kugu laadan? Nolosha kubbadu ma fudada.

Si kastaba ha ahaatee, kubbadaha oo dhammi waxa ay **xiiseeyaan** in ay ka qayb qaataan ciyaarta. Waxa aan jeclahay marka uu mid ciyaartoy ahi i **qabto**, ee uu si **xariifnimo** ah iigu laado garoonka, ee uu aniga oo **lalaya** goolka igu **hubsado!** **Taageerayaashiisa** oo dhammi waa ay **riyaaqaan**, oo **sacbiyaan**, aniguna waan farxaa! Kubbad kooxina ma lahan. Kubbadda ciyaartaa leh. Wax alla wixii aad adigu doonto ayaan samaynayaa mar haddii aad i maamuli karaysid.

Haddii aad si fiican ii laadid, meeshii aad ii dirto ayaan qabanayaa. Haddii aad si xun ii laadidna kuma aan caawin karo waxa aan ahay kubbadii waxa aan u baahanahay **xirfaddaada**.

Dal kasta oo adduunka ka mid ahi waxa uu leeyahay kooxo kubhada u ciyaarta oo isku daya in ay u soo hesho koobab iyo billado dalkooda.

Afartii sannadoodba **tartan** baa dhaca la yiraahdo ku **tartanka** koobka adduunka. Kooxo

geesi *hjärte, tapper, tuff, modig person*
qaraabo *släktingar*
cimlaaq *jätte, gigant*

xiiseeyaa *längtar, saknar, intresserar sig*
i qabto
xariif *smart, duktig*
lalaya *flyger*
hubsanaya *tar reda på*
taageere *supporter, anhängare*
riyaaqaa *blir glad*
sacbiyaa *applåderar*

xirfad -da *yrke*

billad *medalj*

tartan *tävling*
xul *urval*

xul ah oo adduunka oo dhan ka socda ayaa isku **hir**di -da knuffa med huvud eller **hir**diya arrinkan. Dalkeennu weligii kuma uu **horn** guulaysan koobka adduunka.

Haddii ay ciyaartoygeennu aad u shaqeeyaan **han**weyn ambitiös maalin maalmaha ka mid ah ayaa ay ku **han**weyn hanweyn ambiös guuleysan doonaan. Arrinkaan innaguna aad **han**weyn nahay. ayaan ugu **han**weyn nahay.

Weerahani waxa ay noo sheegayaan in hal fal **haga**a *dirigerar, visar vägen* (haddii) uu u **haga**a *suuro-gelaa genomför* doono mid kale. Si kale **suuro-gelaa** haddii aan u niraaho, wax ayaa **suuro-gelaa** laakiin waa haddii aad wax samayso marka hore.

2. Aqoon la'aan waa iftiin la'aan ⁶⁵³

Cabdullaahi Qarshe

Af-Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 2001, bogagga 8–9.

Aqoon la'aan waa iftiin la'aan

Heestan waxa tiriyey Cabdullaahi Qarshe. x
Heestu waxa ay ka hadlaysaa ardayda iyo
dugsiyada oo waxa la yiraahdaa "Aqoon la'aan
waa iftiin la'aan".

Aqoon la'aani waa iftiin la'aane,
Waa aqal iyo ileys la'aane,
Ogaada, ogaada, dugsiyada ogaada,
Oo aada, oo aada, walaalayaal oo aada,

*ogaadaa lägger märke till, är
medveten om*

Waa **oommanaan** iyo **abaare**,
Waa **oommanaan** iyo **abaare**,
Omos iyo oon biyo la'aane,
Ogaada, ogaada, dugsiyada ogaada,
Oo aada, oo aada, dugsiyada oo aada,

*oommanaan törst
abaar -ta torka
omos -ka plats utan vatten
oon -ka törst*

Indhaha aan ku kala qaadnee,
Indhaha aan ku kala qaadnee,
Ifka ugu ilbaxsanaanee,
Ifka ugu ilbaxsanaanee,
Ogaada, ogaada, dugsiyada ogaada,
Ogaada, ogaada, dugsiyada ogaada,
Oo aada, oo aada, walaalayaal oo aada.

*if -ka 1. ljus 2. världen, jorden
ilbaxsan civiliserad, urban, sekulär*

Cutubka 3

3. Coofle Qaxar ²²⁶⁰

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 17.

Coofle Qaxar

Coofle-Qaxar wuxuu aad u jeclaa hilibka. Markuu magaalada ka yimaaddaba wuxuu soo iibsanaa jiray kiilo hilib ah. Hase yeeshee, dhibaato waxay ka dhacday mar allaale. Marka uu hilibka guriga keeno ayaa haweenaydiisa oo iyana hilibka balaayo ku qabtay, ay haweenka dariska ah intay isugu yeedho. Dabadeed halkaa lagu wada cunaa.

Marka uu hawlihiisa galabtaa ka soo hoydo ee uu guriga yimaaddo ayuu haweenaydiisa warsadaa hilibkii, iyana waxay ugu jawaabtaa, «Alla, sow bisad baasi iimay soo waydaaran intaan guriga Xaddiyo ku maqnaa oo dabadeed hilibkii lamay cararin». Cooflaa iska aamusa oo wixii kale ee uu guriga ka helo intuu afka ku dhufto dabadeed iska seexdaa.

Maalin maalmaha ka mid ah ayuu Coofle arrintaa iyada ah qaadan waayey. Intuu bisaddii ay hafreysay soo qabtay ayuu haweenaydiisiina soo kaxeeyey. Labadiiba siduu u soo wadayay uu dukaan magaalada ku yaalla keenay. Bisaddii buu miisaankii dukaanka dul dhigay oo la miisaamay. Dabadeed, intuu haweenaydiisii eegay, ayuu yiri, «Naa, hilibkii aan saddexdii cisho ee u

coof -ka *tangled hair | toviigt hår*
qaxar -ka *problem, svårighet*
allaale *varje*

balaayo -da *olycka, svårighet*

sow frågepartikel i nekad fråga
baas -ka *olycksalig, elak person*
iimay < i+u+ma+ay *she not for me*
waydaartaa *missar, träffar inte*
intaan = inta aan *medan jag*
maqnaa *var borta, var frånvarande*
la cararaa *springer iväg med*
Cooflaa coll. = Coofle ayaa

hafraa *ljuger, talar illa om*
soo qabtaa *fångar*
kaxeeyaa *för, tar någonstans*
wadaa *för, tar någonstans*

miisaan -ka *våg*
miisaamaa *våger*

dambaysay keenay, saddex kiilo buu ahaa, bisadduna waa saddex kiilo. Haddaba, hadduu hilibkii kan yahay, bisaddii aaway?»?

aaway? *where is? | var är?*

Coofle-Qaxar baa maalin isaga oo beertiisii ka soo shaqeeyey xaafaddii yimid. Wuxuu arkay **barxad** weyn oo aad loo goglay, aad loo qurxiyey. Waxa kale oo uu arkay dad badan oo cunto nooc kasta leh isla dhacaya. Dadkii buu soo dul joogsaday oo cabbaar fiiriyey, cidiba way la hadli weyday, cidina "soo fadhiiso" way odhan weyday. Cooflaa xanaaqay oo iskaga tegey.

barxad -da *öppen yta, gårdsplan*
goglaa *täcker, möblerar, dukar*
aad ... u *very | väldigt*
loo ← **la + u**
qurxiyaa *makes beautiful, decorates | gör fin, dekorerar*
soo dul joogsadaa *stannar upp, blir stående*

fadhiiso imp. *sit down | sitt (ner)*

Gurigiisii buu tegey oo wuxuu soo gashaday dharkiisii ugu fiicnaa. Meeshii casuumaddu jirtay buu ku soo noqday. Hadduu dadkii soo dul joogsaday baa loo qayliyey, waar Coofle, waar halkan soo fadhiiso, waar halkan kale ... soo ...? Cooflaa yaabay. Markaasuu cadhooday. Intuu fadhiistay buu shaadhkii iska bixiyey. Markaasuu shaadhkii cuntadii ku guray oo yidhi, «Waar shaadh, cun, cun». Dadkii baa cuniddii wada joojiyey oo yaabay oo xaggiisii soo wada eegay, kuye, «Waar Coofle, miyaad waalatay?»

casuumad -da *bjudning, fest*

qayliyaa *shouts | skriker*
waar = waryaa *(tilltalsord)*
soo fadhiistaa *sätter sig ner*
halkan kale *här i stället*
yaabaa *blir förvånad*
markaasuu < markaas baa uu
cadhoodaa / caroodaa *blir arg*

shaadh -ka *shirt | skjorta*
iska bixiyaa *takes off | tar av sig*
ku guraa *samlar ihop i ngf*

kuye < **ku yiri**

waashaa, waalataa *blir galen*

Wuxuu ku jawaabay, «Maya, ee shaadhkaan bariiska siinayaa. Markii aan maryaha xunxun sitay, ninna 'kaalay, wax cun' ima odhan. Haddase kolkaan sida fiican u soo lebbistayna

ninna *no man, nobody*

aad baad ii soo dhaweyseen. Markaa dharkaygaad casuunteene aniga imaydaan casuumin».

casuumaa inviterar, bjuder in

dharkaygaad ← dharkayga ayaad

casunteene ← casunteen ee

imaydaan ← i+ma+aydin+aan

3. Qoraalka farta Soomaaliga ²⁴⁵⁸

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 5.

Qoraalka farta Soomaaliga

Miraha Kacaankii dhashay 21kii Oktoobar, waxa ka mid ah qoraalka farta Soomaaliga. Tallaabadaas **geesinnimada** lagu tilmaami karo, waxa ay u noqon doontaa **ummadda** Soomaaliyeed furihii **horumarka**; waxa ayna **hubaal** u noqon doontaa **ilbaxnimo** gaadhay dadka oo dhan.

Maalinta **barakaysan** 21kii Oktoobar, 1972kii ayaa Madaxweynaha **Jamhuuriyadda** Dimuqraadiga Soomaaliya, **Jaalle Sarreeye Gaas** Maxamed Siyaad Barre, **ku dhawaaqay** in loo doortay xuruufta «Laatiinka» in lagu qoro farta Soomaaliga. Waxa kale ee uu sharraxay sidii loo gaadhay go'aankaas iyo sababihii loogu doortay «Laatiinka» in lagu dhigo farteenna.

Dhawaaqaas oo ay in badan **u dhega taagayeen** dadku, waxa lagu baaqay sannadguuradii labaad ee Kacaanka. Dadweynaha Soomaaliyeed oo dhani aad bay ugu riyaaqeen, kuna soo dhaweeyeen qalbi furan, farax iyo faanfaan. Dadweynahaas go'aanka la dhacay kuma ay koobnayn oo qura kuwa ku dhex nool Jamhuuriyadda Dimuqraadiga ee Soomaaliya, ee waxa iyaguna la dhacay Soomaalida faraha badan ee ku nool Gobollada shisheeyuhu gumeysto.

geesinnimo -da *bravery | mod*
ummad -da *nation, people | nation, folk*
horumar -ka *progress, development | framsteg, utveckling*
hubaal -sha *certainty | säkerhet*
ilbaxnimo -da *civilisation, enlightenment | civilisation, upplysning*

barakaysan *blessed | välsignad*
jamhuuriyad -da *republic | republik*
jaalle -ha *(political) comrade | (politisk) kamrat*
sarreeye -ha *general*
sarreeye-gaas -ka *major general | generalmajor*
ku dhawaaqaa *announces, declares | utropar, deklarerar*

dhawaaq -a *sound; pronouncement | ljud; uttalande*
u dhegataagaa *lyssnar på ngt*
baaqaa *announces | tillkännager*
riyaaqaa *is happy | glädjer sig*
soo dhoweeyaa *welcomes | välkomnar*
faanfaan -ka *bragging | skryt (?)*
la dhacaa *likes | gillar, tilltalas av*
ku kooban *limited to | begränsad till*

Mar alla markii la **soo saaray** farta, waxa la siiyey muddo saddex bilood ah oo ay ku bartaan farta cusub shaqaalaha dawladda iyo **Ciidammada Qalabka Sida**, si rasmi ahna loogaga shaqeeyo **xafiisyada dawladda**. Waxa meel walba lagu dhigay casharro degdeg ah, isla markaana waxa la daabacay buugag ay hore u diyaariyeen **Guddiga Af-Soomaaligu**. Waxa kaloo **Idaacadda** laga sii daayey barnaamijyo casharro ah oo ku saabsan sida farta lagu baranayo. Sidaas oo kalena **jaraa'idka**, waxa lagu daabacay **xuruufta** ay fartu **ka kooban** tahay; casharro **isdabajoog** ahna waa lagu soo qori jiray. **Tallaabooyinka** oo dhan waxa loola **dan** lahaa in shaqaalaha dawladda iyo dadweynaha loogu hawl yareeyo dhigista afka hooyo, loona **dareensiyo** nidaamka uu u dhigan yahay afkoodu.

Tallaabooyinkaas **cadcad** ee **kacaannimada** ah, ayaa lagaga **gudbay dhibaataadii** afka iyo **doodihii faraha badnaa** ee **faa'iidada** yaraa ee 80ka sano ay **wadeen maamulkii isticmaarka** iyo kuwii **ka dambeeyey** ee **musuqmaasuqa**.

Markii saddexdii bilood ee waxbarashada dhammaatay ayaa, bishii Jannaayo bartamahaadii 1973kii, si rasmi ahaana loo soo geliyey qalabka maamulka dawladda, taas oo lagu beddelay saddexdii af ee ajnabiga ahaa (Talyaani, Ingiriis iyo Carabi) oo lagaga

soo saaraa *creates, puts in use | skapar, tar i bruk*

ciidan -ka *force, army | styrka, armé*

qalab -ka *equipment, weapons | utrustning, vapen*

sidaa *carries | bär*

ciidammada qalabka sida *armed forces | väpnade styrkor*

rasmi -ga *sth official | ngt officiellt*

xafiis -ka *office | kontor*

dawlad -da *government | regering*

guddi -ga *committee | kommitté*

af-Soomaali -ga *Somali language | somaliskt språk*

idaacad -da *broadcast | utsändning*

jaraa'id -ka *coll. newspapers | tidningar*

xaraf -ka, pl. **xarfo -ha / xuruuf -ta** *letter of the alphabet | bokstav*

ka kooban *constisting of | bestående av*

is-daba-joog -ga *sth successive, continuous | ngt successivt*

tallaabo -da *step, action | steg, åtgärd*

dan -ta *aim | syfte, mål*

dareen-siiyaa *makes sb feel, understand | får ngn att känna, förstå*

nidaam -ka *system*

dhigan *put in place | utformad*

cadcad, sg. cad *clear | klar, tydlig*

kacaannimo -da *revolutionary spirit | revolutionär anda*

ka gudbaa *passes, leaves (behind) | passerar, lämnar, gå vidare*

dhibaato -da *problem*

dood -da *discussion | diskussion*

fara badan *numerous | talrik*

faa'iido -da *use, benefit | nytta*

wadaa *för, bedriver*

maamul -ka *administration*

isticmaar -ka *colonialism | kolonialism*

ka dambeeyaa *follows | följer därefter*

musuqmaasuq -a *corruption |*

korruption

shaqayn jiray dalka 10kii sano ee ugu dambeeyey. Wargeyskii ugu horreeyey ee dawladduna wuxuu ku soo baxay Af-Soomaali «Xiddigta Oktoobar» Jannaayo 21kii 1973kii, isla markaana waxa dugsiyada hoose lagu bilaabay barashada Afka hooyo.

3. Sagaal nin oo walaalo ah ⁶⁴³

Sayid Maxamed Cabdulle Xasan. Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 12.

Sagaal nin oo walaalo ah

Sagaal nin oo walaalaa **sideenna**,
Siddeed isku bah tahay **sidiinnaas**
Ninkuna bah gaar yahay **sidaydaas**
Siddeedduna ninkii siri **sidiinnaas**
Ninkuna sirtii garan **sidaydaas**
Haddaynu isa siri **siddeeddaba**
Ma iska **kala tagnaa** siddeeddaba?

si -da *way, manner | sätt*
sideenna *our manner, like us | vårt sätt, som vi*
sidiinnaas *like you over there | som ni där borta*
sidaydaas *like me over there | som jag där borta*
siddeeddaba *all eight (persons) | alla åtta*
kala tagnaa *we go separate ways | vi går olika vägar*

Waxa tiriyeey gabaygan Sayid Maxamed Cabdulle Xasan.

U fiirso ereyada ka kaca xarafka «S». Halkee ayaa ay kaga jiraan sadar walba?

sadar -ka *versrad*

Gabaygan ma ka garan kartaa in uu ninka tiriyeey aqoon gaar ah u leeyahay afka, ereyadana siduu rabo ugu adeegsan karo? Ina Cabdulle Xasan wuxuu hodan kaga dhigay afkiisa hooyo suugaan dhaxalgal ah oo astaamooyin gaar ahna leh. Wuxuu la tartami karaa hooballada waaweyn ee adduunka.

dhaxal-gal -ka *värdefullt föremål*

hoobal -ka *konstnär, artist*

Cutubka 4

4. Boqorkii Dhega-Dameerle ³⁰⁹¹

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 31.

Boqorkii Dhega-Dameerle

Waxa jiri jiray nin magaciisa la oran jiray Miido. Ninkaasi wuxuu ahaa boqor, wuxuuna **xukumi** jiray magaalo aad u weyn oo ku **tiil** webi **daantii**. Dadka magaaladaasi degganaa ma jeclayn **xukunka** boqorkaasi, **maxaa yeelay** dhibaatooyin badan ayuu u **geysan** jiray. Waa **mare**, dadkaas oo xoolo-dhaqato iyo beeraley ugu badnaa, **canshuur** badan ayuu ka qaadi jiray. Marka kale wuxuu dadkaasi ku **cadaadin** jiray in ay **sabab la'aan weeraraan** oo ay la **dagaallamaan** dadka deggenaa dalalka ay **soohdimaha wadaagaan**, boqorro kalena ay xukumi jireen. Wuxuu **amar** ku **bixin** jiray in **toddobaadkiiba** mar toban qof hortiiisa lagu **karbaasho**. Markay **muddo** sidaas ugu **dul qaadanayeen** xukunkii **foosha xumaa ee** boqorkii Miido, ayay dadkii maalin dirsadeen koox **nabaddoonno** ah. Markay nabaddoonnadii u tageen boqorkii oo ay u sheegeen in xukunkiisa dadku u adkaysan waayey, ayuu inta uu kursigii uu ku fadhiyey ka kacay **caro** darteed **dibnaha kolba** mid **qaniinay**. Markii uu **cabbaar** sidaas sameeyey ayuu wuxuu u yeeray askartiisii kuwii ugu xoogga roonaa, wuxuuna ku amray in ay odayaashii si fiican u **karbaashaan ilaa inta** ay

boqor -ka *kung*
xukumaa *regerar, styr*
tiil = taallay
daan -ta *klippa, strand, sida*

xukun -ka *styre*
maxaa yeelay *eftersom*
geystaa, geysataa *skapar, orsakar*
mare < mar + ee
canshuur -ta *skatt*

cadaadiyaa *förtrycka*
sabab la'aan *utan anledning*
weeraraa *anfäller*
dagaallamaa *kämpar, strider, krigar*
soohdin -ta *gräns*
wadaagaa *har gemensamt, delar*
amar -ka *order*
bixiyaa *utfärdar*
toddobaadkiiba *per week | per vecka*
karbaashaa *piskar*
markay ← markii ay
muddo -da *period, tid*
dul qaataa *står ut, uthärdar*
fool -sha xun *ful, hemska*
nabad-doon -ka *person som önskar fred, fredsförhandlare*

caro -da *vrede, ilska*
dibin -ta *läpp*
kolba *hela tiden*
qaniinaa *biter*
cabbaar -ka *stund, ögonblick*

ilaa inta *ända tills*

afka iyo sankaa dhiig ka **keenayaan**. Sidaasi ayaa lagu **laayey** nabaddoonnadii. Habeenkii ayuu wuxuu seexday isagoo weli **caradii** hayso. Markuu subaxdii ka toosayna wuxuu is arkay isaga oo laba **dhegood** oo **dhaadheeri** ay ka **lushaan**.

Dheguhu waxay u **ekaayeen** kuwa dameerka. **Naxdin** ayuu la **baqtiyi** gaaray. **Baqo, yaab** iyo **argagax** ayuu la dhacay; sidee wax u dhaceen buu is weydiiyey. Boqorku wuxuu ahaa mid **faan** jecel, wuxuuna sameeyey si aan **ceebta** qabsatay loo ogaan. Markaasuu **cimaamad** weyn madaxa iyo dhegaha isaga duubay, qof **sirtiisaas** ogaadayna ma jirin.

Muddo markii la joogay ayaa timihii aad ugu baxeen. Markuu garan **waayey** wax kale oo uu sameeyo ayuu wuxuu u yeeray **timaxiirkiisii**. Qol aan cidina joogin buu geeyey. Wuu **isa** sii diyaariyey oo cimaamaddii buu iska furay. Markuu **timaxiirihii** arkay dhegaha dameerka ee boqorka ka lusha ayuu naxay oo uu wada **gariiray**. Boqorkii ayaa intuu **qosol** been ah ku dhuftay yiri, “**Sirteyda** qof kale ee aan adiga ahayn oo **ogi** ma jiro, haddii laga **warhelana** qoorta ayaan kaa **goynayaa**”.

Timaxiirihii aad buu u jeclaa in uu ceebta boqorka sheego, wuxuuse mar walba **xusuusan** jiray **dhaartii** boqorka. Muddo dheer markay ka soo **wareegtay** ayaa timaxiirihii **is hayn** waayey oo ay **kelyihii** barareen. Markaasuu webiga qarkiisa intuu god ka qoday buu afka saaray godkii oo saddex jeer yiri, «Boqorku wuxuu

ka keenaa *brings from somewhere*
laayaa *slår sönder och samman, dödar*

dheg -ta *öra*
dheer, distr. **dhaadheer** *lång*
lushaa, lulataa *hänger*

ekaayeen ← **eg+ahaayeen**
naxdin -ta *rädsla, panik*
la baqtiyaa *dör av ngt*
gaaray *almost did | var nära att*
baqo -da *förfäran, panik*
yaab -ka *förvåning*
argagax -a *chock, panik, stress, förvirring*
faan -ka *skryt*
ceeb -ta *förnedring, ngt skamligt*
cimaamad -da *turban*
-tiisaas *that ... of his*

waayaa *kan inte, misslyckas*
tima-xiir -ka *frisör*

isa = **is** (före s-)

tima-xiire -ha = **tima-xiir -ka**

gariiraa skakar, darrar
qosol -ka *skratt*
sir -ta *secret | hemlighet*
ogi ← **og** + subj.suff.
war-helaa *finds out | får reda på ngt*
qoor -ta *hals*
gooyaa *skär av*

jecel yahay *har lust, skulle vilja*
xusuustaa *kommer ihåg*
dhaar -ta *ed, fröbannelse*

wareegtay
is hayaa *håller sig*
kelli -da, pl. **kelyo -ha** *njure*
bararaa *svullnar (upp)*

leeyahay dhego dameeraad. Boqorku wuxuu leeyahay dhego dameeraad...»

Waxoogaa dabadeed, ayaa godkii uu timaxiirihii saddexda jeer **ku celceliyay** ayaa waxa ka soo baxay geed la yiraahdo **booc**.

ku celceliyaa *upprepar*
booc -a *Gråbladig kronbuske, Sodomäpple (en art i familjen oleanderväxter)*

Wiil **ari jira** ayaa boocdii laan ka goostay oo **firimbi** ka dhigtay. Markuu dibnaha saaray oo in uu **afuufo** damcay ayuu firimbigii iskii u dhawaaqay. Wuxuu yiri, “Boqorku wuxuu leeyahay dhego dameeraad”.

ari -ga *getter och får*
jiraa *befinner sig*
firimbi -ga *vissla, pipa*
afuufaa *blåser*

Waxaa **maqlay hadalkii** qof kasta oo magaalada joogay, mid guri **fadhiyey**, mid wax gadayey iyo ku shaqo kaleba **hayey**: nin yar iyo nin weyn, lab iyo **dheddigba**, dadka **degmadaas** ku noolaa oo **dhan**.

maqlaa *hör*
hadal -ka *prat*
fadhiyaa *sitter*
hayaa *håller, har*
dheddig -ga *hona, kvinnlig varelse*
degmo -da *samhälle, bosättning*
oo **dhan** *hela*

Sidaas ayey dadkii ku wada ogaadeen in uu boqorku leeyahay dhego dameeraad.

4. Kubbadda cagta ³⁵³⁴

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 29–30.

Kubbadda cagta

Kubbadda cagtu, waxay ka mid tahay ciyaaraha Soomaaliya laga **dheelo**, waana midda loogu jecel yahay. Waa ciyaar duq ah marka laga eego xagga **taariikhda**, waxayna ugu horraantii ka **curatay** dalka Shiinaha. **Hase ahaatee, si dhaqso leh** ayay u **gaartay** dadka adduunka **intooda badan, gaar ahaan** waxay aad ugu fidday dalalka Ingiriiska iyo kuwa Laatiin Ameerika.

Dalka ay aad ugu caan baxday waa dalka reer Baraasiil oo dadkiisu u **jibboodo**, si **gooni** ahna u **tixgeliyo**, una **daneeyo**, waxaana dadka reer Baraasiil lagu tilmaamaa in ay kubbaddu u tahay **maararowgooda** kowaad, wax kastana ay ka hor **mariyaan**. Dalkaasi, wuxuu nasiib u yeeshay in uu noqdo kii ugu horreeyey ee qaata Koobkii Kowaad ee Adduunka, magaciisana la oran jiray “Rimet”, wuxuuna ku guuleystay **baratankii** 1970kii lagu **qabtay** magaalamada Meksiko. **Guushaa** waxaa Baraasiil u soo **hooyey** ciyaaryahannada ay ka mid yihiin: Tostow, Jerisiino, Rifeliino, Jarsoon iyo **Beele**. Ciyaaryahannadaas oo ka **baaraabdegay** habka iyo **xeeladda** kubbadda cagta loo dheelo, **gaar ahaan** Beele, **kaasoo mutaystay** magaca “Beele” oo macnihiisu yahay “Dheemanka Madow”. **Waxaa kaloo** loo yaqaan «Boqorka Kubbadda Cagta». Beele oo haatan **ka fariistay** ciyaarta,

dheelaa *spelar*
taariikh -da *historia*
curtaa, curataa *föds, uppstår*
hase ahaatee *dock, men*
si dhaqso leh *snabbt*
gaaraa *när fram till*
intooda badan *många av dem, större delen, de flesta*
gaar ahaan *i synnerhet, särskilt*

jibboodaa *kommer i extas*
si gooni ah + u *på ett särskilt, speciellt, unikt sätt*
tixgeliyaa *värdesätter, respekterar*
daneeyaa *intresserar, fångar någons intresse*
maararow -ga *nöje, underhållning*
mariyaan *passerar, går vidare*

baratan -ka *tävling*
qabtaa *håller, arrangerar*
guul -sha *seger*
u hooyaa *ta hem åt, ordna åt*
Beele *Pelé*
baaraab-degaa ??
xeelad -da *taktik, trick*
gaar ahaan *särskilt*
kaas oo *(den där) som*
mutaystaa *förtjänar*
kale oo
waxa kale oo *dessutom, även*
haatan = hadda (haddatan)
ka fariistay *har lagt av med*

wuxuu yahay ninka ugu goolal dhalin batay, waxayna goolasha uu dhaliyey sare u dhaafeen 1.000 gool.

In kasta oo aan ciyaar qurxoon lagu gaareyn dalka Baraasiil, haddana waxa jira dalal badan oo iyaguna heer sare ka maraya kubbadda cagta, maantana ku faana in ay leeyihiin ciyaaryahanno aan ka dhicin kuwa reer Baraasiil. Dalalkaas waxa ka mid ah: Hooland, Jarmalka Bari, Booland, Yugoslaafiya iyo Jarmalka Galbeed. Dalka ugu dambeeya waa kii ku guuleystay koobkii labaad ee adduunka, magaciisuna ahaa «FIFA» ka dib markii lagu **loollamay** dalka Jarmalka Galbeed sannadkii 1974kii.

In kasta oo Soomaaliya aysan weli **gaarin** dalalka ku **xeel dheeraaday** ciyaarta kubbadda cagta, haddana dadka ciyaaraha **indha-indheeya** waxa uu **isku raacay** in ay ka mid tahay dalalka Afrikada Bari kuwa ugu ciyaar roon.

Kubbadda cagtu, waddankeenna gudahiisa, waxay ka mid ahayd waxyaabihii aan marka hore sidaas loo **danayn** jirin, **hase ahaatee**, maanta **heerkeedii** sare loo qaaday. Taasna waxa **mahaddeeda** leh **kacaankeenna** oo ku **dadaalay** in uu **baabi'iy**o dhibaatooyinka hor taagnaa, **suuragalna** ka dhigay in ay ciyaarta kubbadda cagtu si wanaagsan dalka oo dhan ugu **fiddo**. Taasna waxaa ka **marag-furaysa fursadda** ay maanta u **heleen** ardayda dugsiyada, **dhallinyarada gobollada** iyo kuwa

in kasta oo *trots att*
aan *inte*
qurxoon *vacker*
gaaraa *uppnår*
haddana *så, ändå* (efter neg.)
ku faanaa *skryter om*

loollamaa *tävlar, kämpar*

xeel dheer *erfaren*
-aadaa *blir*
haddana *ändå*
indha-indheeyaa *granskar*
isku raacaa *är överens*

waddan -ka *(foster)land*
keenna *vår, vårt*
gudahiisa *inuti det*
u daneeyaa *intresserar sig för*
hase ahaatee *men, dock*
heer -ka *nivå*
mahaddeeda leh *är värd dess tack, har ngn att tacka för ngt*
kacaan -ka *revolution*
dadaalaa *kämpar*
baabi'iyaa *förgör, krossar*
suuragal -ka *möjlighet*
fidaa *sprider sig*
ka marag-furaa *vittnar om*
fursad -da *möjlighet, tillfälle*
helaa *får*
dhallinyaro -da *ungdomar*
gobol -ka *län, region*

degmooyinka in ay **dhexdooda baratamaan**,
koobab iyo abaalgudiyana kala helaan.

degmo -da *kommun*
dhexdooda *sinsemellan*
baratamaa *täolar*

Xamar oo ah magaalo-madaxda Soomaaliya, aad ayaa looga dheelaa kubbadda cagta, waxayna leedahay kooxo gaaraya toban Naadi. Kooxaha waaweyni waxa lagu magacaabaa «A», kuwa yaryarna «B», kuwa ugu hooseeyana «T». Kooxaha waaweyni way badan yihiin, waxaana ka mid ah: Horseed, Dawladda Hoose, Jeenyo, Madbacadda, Wagad, Dekedda, Batroolka, Gaadiidka, Waxool, iyo Isnay. Waxa jirta iyaduna «Kooxda Qaranka» oo ka kooban ciyaaryahanno laga soo xulay kooxaha waaweyn kuwa ugu ciyaar roon.

Dadka Xamar deggan ciyaarta kubbadda cagta aad buu u jecel yahay. Markii ay laba kooxood ciyaarayaan, dhallinyaro iyo waayeelba way u daawasho tagaan; koox waliba waxay leedahay taageerayaal had iyo goor dhiirrigeliya. Taageerayaashu waxay intaa isku daraan sacab, qaylo, iyo mashxarad. Gool markii ay kooxi dhaliso taageerayaasha kooxdaasi inta ay is-wada taagaan ayay boodboodaan, koofyyadaha, garbasaaraha iyo masarrada kor u tuuraan. Waxay taageerayaashu aad ugu murmaan oo waliba sharad u dhigtaan in ay kooxda ay la jiraan guusha raacayso.

Cutubka 5

5. Aniga dheh 1624

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 19.

Maalin ayaa dawaco dhurwaa ri' ka xaday oo ka cuntay. Si aan loo ogaan, loona garan bay samaysay. Waxay u tagtay goroyo geed harkii hurudda. Inta ay si tartiib ah ugu dhawaatay ayay subaggii iyo xayrtii ridii ay cuntay afka ka marisay. Dhurwaagii rida lahaa dawacadii ayuu tuhmay, wuxuuna ku yiri, «Dacawooy, ma adigaa ridii iga cunay?» Dawacadii ayaa tiri, «Maya. Allahay ka alla. Anigu ri' kaama cunin; waxaanse u malaynayaa in ay goroyadu cuntay, maxaa yeelay, afkay subag ku leedahay».

Markii ay goroyadii dembigii qiran weyday ayey saddexdoodii is raaceen. Waxay u tageen Libaax, waxayna weydiisteen in uu u gar qaado. Libaaxii ayaa yiri: «Waa in god dheer oo ballaaran la qodaa, dabna lagu shidaa, dabadeed laga boodaa, qofkii dembiga galay isaga ayaa ku dhici doona oo halkaas ku qur waayi». Libaaxii ayaa ugu hor booday isaga oo oranaya:

«Qaalmo salsaloogan oo seere daaqa, sibirta uga dhacow, aniga dheh».

Dhurwaagii ayaa isna booday, isagoo oranaya:

dheh säg
si + u för att, så att
aan inte
ogaan reduced subj. av **og yahay/ogaadaa**
goroyo/gorayo -da struts
har -ka skugga
tartiib -ka ngt långsamt
xayr -ta fett, späck

tuhmaa misstänker

afkay <- afka baa ay

dembi -ga brott
qirtaa erkänner

u gar-qaadaa medlar

qur-waayaa mister livet, dör
qur-waayi = qur-waayi doonaa

qaalin -ta, pl. **qaalmo** kamelkviga
saloogan jämn, slät, rak
seere -ha gräns för betesmark
sibir -ta (skäl av) kamelskinn
-ow vokativ (efter hel sats)
aniga dheh säg (det är/öar) jag
isna < isaga + -na han också

«Mandharaari geel madaxa ku duubtow, aniga dheh».

mandharaari -da *kamelens tarm*
duubtaa *rullar ihop (t.ex. turban på huvudet)*
-ow vokativ (efter hel sats)

Gorayadii ayaa booday, iyada oo oranaysa:

«Habar dugaagoo dhan ugu dheerayso, gorayo suul dheeray, aniga dheh».

habar-dugaag *djurens rike*
-ay vokativ (efter hel sats)

Markii la gaaray dawacadii ayay tiri: «Saaxiibbayaalow, anigu waan xishoonayaa, nabar ayaa hoosta igaga yaal ee ha eegina markaan boodayo». Markay giddigood sii jeesteen ayay godkii hareer martay oo tagtay dhinacii kale. Iyada oo u dhutinaysa sidii qof soo booday bay tiri: «Boholo dhexdooda naylaha kaga jiqiiq siisoy, aniga dheh».

saaxiib, pl. **saaxiib-bo**, double pl. **saaxiibba-yaal**
-ow vokativ
nabar -ka *sår, skada, smårta*

giddi -ga *alla, helhet*
sii *bort*
jeestaa *vånder sig*
dhutiya *haltar*

bohol -sha *ravin, klyfta, dike*
-oy vokativ (efter hel sats)

Libaaxii sirtii dawacada wuu gartay wuuse u dembi-dhaafay. Hase yeeshee, dhurwaagii buu talo siiyay oo ku yiri: «Waa inaad barataa sidaad u ilaashan lahayd xoolahaaga».

sir -ta *hemlighet*
u dembi-dhaafaa *förlåter ngn ett brott*
hase yeeshee *men, dock*
talo -da *råd, åsikt*
waa in *måste*
ilaashan = ilaalin *ta hand om, se efter, vakta*

5. Caqliga wanaagsan ²²⁷³

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 33.

Waxaa jiray nin dameer qura lahaa. Ninku waxa uu ahaa mid Eebbe xoog iyo dhererba ugu deeqay, hase ahaatee, caqli ku filan lahayn; waxa intaa u dheerayd isaga oo ahaa ma shaqayste dadka u baryo taga. Berigii dambe ayaa baryadiisii badnayd dadkii ku nacay, taasina waxa ay tilmaan u tahay maahmaahdii Soomaaliyeed oo oranaysay «Bukaan badan iyo baryo badan dadkaa kugu naca».

Markii uu maalmo qatanaa oo dadkii wax siin waayey ayaa talo ku caddaatay. Waxa uu dabadeed ku fekeray in uu shaqaysto. Waa kii dameerka lahaayee, waxa uu goostay in uu xaabayste noqdo. Goor aan weli waagu si fiican u soo ifin ayuu dameerkiisii kaxaystay. Waxa uu tegay meel geeduhu aad ugu badnaayeen. Geedkii ugu dheeraa buu dusha ka fuulay, isaga oo masaartiisii gacanta ku sita. Illayn waa kii caqligu ku yaraayee, waxa uu ku fariistay isla laantii uu jarayey. Isla markaas ayaa waxa meesha soo maray nin socoto ah. Markii uu arkay halista uu xaabaystuhu ku sugan yahay ayuu u dhigay oo ku yiri, “war hooy, inkaar qabe, waa aad soo dhici doontaa ee is jir”. Markii uu wax yar sii socday ninkii ayaa xaabaystihii geedkii ka soo dhacay, “dam”... Markaas ayaa xaabaystihii yaabay oo yiri: «Waar ninku fiicanaa ayaa u sheegay in aan soo dhacayo». Ninkii ayuu ka soo daba orday. Goortuu u tegay buu ku yiri, “War nin yahaw,

qura = qur ah bara
qur -ta den enda
Eebbe -ha Gud
ku deeqaa är generös emot, ger tillräckligt

baryo -da tiggeri

nacaa ogillar, avskyr
tilmaan -ta tecken
maahmaah -da ordspråk, talesätt

qatan fastande

xaabayste -ha vedhandlare ??
kaxaystaa för djur någonstans

badnaayeen < badan+ahaayeen

masaar -ta yxa
illayn men, å andra sidan

ku sugan yahay befinner sig i
u dhigaa lär, undervisar
inkaar -ta förbannelse
inkaar-qabe -ha förbannad person

dam bom

waxa tahay mid wax walba ogee, waxa aad ii sheegtaa goorta aan dhimanayo”. Ninkii inta qoslay buu ku yiri, “Waxaad dhimanaysaa goorta uu dameerkaagu uu aad u qayliyo, dabadana uu kor u taago”.

Waxa uu muddo badan ninkii xaabaystaha ahaa dhimasho sugaba, maalintii dambe ayaa dameerkii, intuu dameero kale qayladooda maqlay, qaylo la yaqaan ku dhuftay oo dabadiina kor u taagay. Markaas buu ninkii dhimasho isu diyaariyey. Waxa uu seexday geed weyn harkii, madaxa iyo majahaba go’ buu iskaga deday. Habeenkii markii uu madoobaaday, ayaa niman socoto ah tartiib ugu soo dhowaadeen, waxana ay weydiisteen in uu tilmaamo jidka magaalada ku aaddan.

ku dhufaa *slår*

go’ -a lakan
dedaa *täcker över*

aaddan *riktad*

Xaabaystihii wuu yaabay oo wuxuu is yiri, waa niman waalan, bal maxay reer aakhiroodka ula hadlayaan.

aakhiro -da *livet efter detta*
reer-aakhirood -ka *människor från andra sidan*

Dhowr jeer markii ay ku celceliyeen su’aalhoodii oo uu arkay in aanay ka tageyn ayuu intuu qun yar madaxa kor u qaaday yiri, «Goortii aan reer adduun ahaa jidkaas», inta farta ku tilmaamay, «ayaa i geyn jiray magaalada».

celceliyaa *upprepar*

inta *medan*
qunyar *sakta, långsamt*

5. Warqadda (Xaashida) ³⁰⁰⁴

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 35.

Samaynta waxa ugu horreeyey Shiinaha. Waxa la isku raacsan yahay in sancadaa iyada ah ay Shiinuhu yaqaaneen ilaa qarnigii labaad ee dhalashadii Nebi Ciise ka hor. Ilaa qarnigii siddeedaad intii ka horreysay waxay sancada warqad-samayntu ahayd xog iyaga u gooni ah oo aanay cid kale in ay ogaato oggolayn.

Waqtiyadii dawlad-weyntii Islaamku kacday, ayaa muslimiintu faafintii ay diinta faafiyeen ku gaadheen badhtamaha Aasiya ilaa gobollada loo yaqaan Turkistaan qaybaha ay Shiinuhu ka degganaayeen, gaar ahaan magaalada loo yaqaan Samarqand. Halkaasay, dabadeed, Muslimiintu ka soo qaataan sancada warqad-samaynta oo ay ka dibna ku faafiyeen dunidii.

Islaanka oo dhan, qarnigii saddex iyo tobnaad badhtankiisii ayaa Giriigga, oo markaa xidhiidh ganacsi la lahaa degmooyinka Islaamka ee xaggooda soo xigay, ka bartay sancada warqad-samaynta.

Isla waqtiyadii ay Muslimiintu qabsadeen dalka hadda loo yaqaan Isbeyn, ayey geesta galbeed qaaradda Yurub sancadaasi kaga fidday. Waxa kale oo jiray in markii ay qabsadeen Jasiiradda Siisili in farsamadii warqadda ay sii hagaajiyaan, halkaas oo ay Talyaanigu kaga barten; waxa uuna dalka

isku raacsan *överens*
sanco/sancad -da *tillverkning, industri, teknologi*
ilaa *sedan, från och med*
qarni -ga *århundrade*
dhalashadii Nebi Ciise ka hor *före Kristi födelse*
xog -ta *hemlighet*
gooni -da *ngt särskilt, speciellt, unikt*

faafiyaa *sprider*

ilaa *ända till, fram till*

isla waqtiyadii *samtidigt som*
gees -ta *riktning, sida, (ut)kant*
qaarad -da *kontinent*
Yurub *Europa*
fidaa *sprider sig*
sii *fortsätta att*
jasiirad -da *ö*
hagaajiya *förbättrar*

Talyaanigu noqday waqtiyadaa xarun aad ugu caan ah warqad-samaynta.

Carabta Muslimiinta ahi waxay ka samayn jireen warqadda geedka Tiilka la yidhaa iyo Kataanka iyo maryaha hunka ah. Markii baahidii loo qabay warqaddu badatay, waxa ay bilaabeen in ay ka sameeyaan Liiska ama qolofa dhirta qaarkeed.

Warqadda markii hore waxa lagu samayn jiray gacanta. Taas oo ahayd in xabbad walba gooni loo cadaadiyo oo la iskugu simo. 1798kii, balse ninka Faransiiska ah ee la odhan jiray Luwis Robert wuxuu soo saaray makiinadda warqadda lagu sameeyo. Intii ka dambaysay waxa aad u yaraatay samayntii warqadda gacanta lagu sameynayey.

Makiinadda cusub oo bilowgii ku shaqayn jirtay uumi, waxa ka dib lagu isticmaalay xoogga bansiinta iyo korontada. Waxayna taasi suuro gelisay in muddo yar lagu soo saaro bundado dhan oo warqad ah, dhalisayna in qiimaha warqaddu aad u yaraado.

Nooc kasta ha noqdee, waxyaalaha warqadda laga samaynayo marka hore waa la diqiijiyaa ama la shidaa, dabadeed, waxa lagu daraa hadba midabka, markaa warqadda lala rabo, waxana ka dib la dhex mariyaa makiinad cadaadiso ah oo iyana soo saarta hadba jimidhka iyo bedka warqadda lala damacsan yahay.

Qofna kama dadbana faa'iidooyinka iyo waxtarka ay warqaddu inoo leedahay. Waa

xarun -ta *centrum*
caan -ka *berömmelse*
caan ah *berömd*

Tiilka ?? *typ av växt*
Kataanka ?? *typ av växt*

hun -ka *trasor*
Liiska ?? *typ av växt*
qolof -ta *skal, bark*

cadaadiyaa *pressar, trycker*
simaa *gör saker likadana*

soo saaraa *tillverkar*
makiinad -da *maskin*
intii ka dambaysay *efter det, därefter, sedan*

uumi -ga *ånga*
bansiin -ta *bensin*
koronto -da *elektricitet*
suurogeliyaa *möjliggör*
bundad -da *bunt*
dhaliyaa *ger upphov till, leder till*
qiime/qiimo -ha *pris*
yaraadaa *minskar*

nooc -a *sort*
kasta ha noqdee (*< ha noqdo ee vilken ...*
det än vara må, det än är)
diiqiiyaa
hadba *hela tiden, ständigt*
jimidh -ka *storlek*
bed -ka *yta, area*
damacsan *avsedd, önskad*

dadban *på tvären, emot*
faa'iido -da = waxtar -ka *nyttä*

mide, wax baynu ku qorannaa, ku sawirnaa, **mide**
iyada ayeynu wax ku barannaa, waxna dadka
ku qortaa. Waxay aad u fududaysaa
daabacaadda buugaagta, jaraa'idka, wargeys-
yada iwm. Taas oo aad innoogu caawisay
faafinta dhaqanka iyo waxbarashada oo
waayahan adkaan lahayd, haddii aanay
warqaddu jirin.

Casrigan aan ku jirno waxa dhacay in horumar
weyn laga gaadhay siyaabaha looga
faa'iideysto warqadda. Waxaa hadda la
sameeyaa alaab warqad ah oo ay ka mid yihiin:
koobab, suxuun, masarro, kiishash iyo
sanaadiiq.

Waxa suuragashay in warqadda aad loo
adkeeyo, dabadeedna lagu isticmaalo dhiska
guryaha, samaynta buudhiga, baabuurta iwm.

Cutubka 6

6. Juxaa ³⁴⁵⁸

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 27.

Nin la oran jiray Juxaa ayaa meel degganaa. Degmadaasi xagga koonfureed bad ayaa kaga tiil, galbeedna webi. Juxaa qoys iyo sokeeye kale midna ma lahayn. Dadka meeshaas degganna waxay u badnaayeen dad hodan ah, waxayna lahaayeen beero iyo xoolo badan. Juxaa sabool ayuu ahaa. Weligii beer ma tacban, xoolana sac ayaa lagu arkay. Hase ahaatee, wuxuu ahaa nin caqli badan, xeeladina u dheer tahay. Juxaa waxaa u caado ahayd in uu aroor hore aqalkiisa ka baxo, dabadeedna ku soo laabto gabbal-dhicii. Juxaa saciisa ma soofin jirin ee isaga ayaa keligii daaq doonan jiray. Sacu intuu webiga daantiisa shishe tago ayuu wuxuu soo daaqi jiray beeraha ay lahaayeen dadka meeshaas deggan. Markuu sacii sidaas muddo ku daaqayey, ayey beeraleydii ka war heleen. Waxay ogaadeen in sacu maalin walba uu daaqi jiray beerahooda.

Qorrax-dhicii hore markuu Juxaa, sidii caadadiisu ahaan jirtay, soo laabtay ayaa wuxuu u yimid dad badan oo aqalkiisa hortiisa ku sugaya. Saciina goor hore laga bireeyey. In kasta oo uu markaa Juxaa raalli aanu ka noqon arrintii lagu sameeyey, haddana iskama uu dhigin nin dhibaato loo geystay, wax magdhow ahna haba yaraatee ma uu weydiisan nimankii

degmo -da *samhälle*

koonfureed *sydlig*

tiil = taallay *låg*

galbeed -ka *väst, västlig*

sokeeye -ha *närstående, anhörig*

hodan -ka *rik, förmögen person*

sabool -ka *fattig person*

tacbadaa *arbetar, tjänar sin försörjning*

xeelad -da *knep, slughet*

caado -da *vana, sed, tradition*

gabbal-dhac -a *sen eftermiddag, solnedgång*

soofiyaa *tar ut djur på bete*

doontaa *letar upp, hämtar*

daan -ta *strand, flodbank*

shishe *främmande, avlägsen*

daaqaa *betar*

qorraxdhac -a *solnedgång*

bireeyaa *slaktar, skär halsen av*

haddana *ändå, trots allt*

iska dhiga *låtsas, spelar, visar*

magdhow -ga *ersättning, skadestånd*

haba yaraatee *hur litet det än vara må, (inte) det minsta*

saca ka bireeyey. Hase yeeshee, sacii ayuu haraggii ka siibtay, dabadeedna degmadii ayuu ka dhoofay oo uu aaday magaalo wax yar u jirtay. Muddo dabadeed, ayaa Juxaa oo dahab sita degmadii ku soo laabtay, kolkii la waraystay halkii dahabka uu ka helay ayuu wuxuu ku yiri: «Waxaan tegey magaalo hargaha aad looga jecel yahay, dahabkanna waxaa la iga dhaafsaday sacii aad iga bireyseen haraggiisii». Halkii bay dadkii meesha degganaa oo dhammi xoolahoodii ku bireeyeen. Markay tageen magaaladii hargaha dahabka la dhaafsanayey ayay waxay arkeen in aanay kuumi ku **fadhiyin**. Markaas bay ogaadeen in Juxaa been u sheegay. Waxay dabadeed talo ku goosteen in ay Juxaa dilaan. Waxaa weliba taladooda ku jirtay in si silic iyo saxariir ah loo dilo oo isaga oo nool ay badda ku ridaan. Markay degmadii ku soo laabteen, bay tageen Juxaa gurigiisii, iyaga oo jawaan weyn sita. Inta ay lugaha iyo gacmaha qabteen bay jawaankii geliyeen oo ay ku toleen. Markii ay baddii u dhawaadeen ayaa mid ka mid ahi wuxuu soo jeediyey in ay marka hore soo tukadaan, dabadeed iyaga oo weysa qaba badda ku ridaan. Intii ay masaajidka ku maqnaayeen ayaa waxa jawaankii arkay nin xayn ari ah watay. Markuu waraystay sababta uu jawaanka u galay ayaa Juxaa yiri, «Aniga waxaan la saaxiib ahay duul badda dhexdeeda ku nool oo dahab iyo maal kaleba hodan ku ah. Goor dhaw bay intay i kaxeeyaan dahab i soo siinayaan. Ninkii ayaa damac galay, wuxuuna weydiistay in uu dahabka la doonto. Juxaa markii hore wuu diiday, hase yeeshee, wuxuu

siibtaa *drar av, flår*
ka dhoofaa *reser bort*
wax yar u jirtay *som låg en liten bit bort*

dhaafsadaa *byter (ut)*

kuumi -ga *tiocentsmynt*

silic -a *plåga, lidande*
saxariir -ta *lidande, elände*

tolaa *knyter, flåtar, syr*

xayn -ta *hjord, flock*

duul -ka *folkgrupp*

kaxeeyaa kör, för, leder

damac -a önskan, längtan

doontaa *letar upp och tar med åt sig självo*

oggolaaday markii uu siiyey xayntii ariga ahayd. Raggii oo digrinaya ayaa meeshii yimid, jawaankii bay badda ku rideen, iyaga oo aan filayn in nin kale ku jiro.

digriyaa genomför religiös sångritual

Muddo markay ka soo wareegtay ayaa waxa degmadii ku soo laabtay Juxaa oo sita dahabkii hore mid ka badan iyo ari. Markaas ayay dadkii amakaag iyo yaab u go'een. Waxaa la is weydiyey sidii nin dhintay uu mar kale u soo noolaan karaayo. Juxaa oo arrimahaas oo dhan ka jawaabayey ayaa yiri: «Dad badda ku nool ayaa si fiican ii soo dhoweyey oo dahabkan tirada badan i soo siiyey». Markay intaa dadkii maqleen bay **orod jaf isa siiyeen** oo mid walba soo qaatay jawaan, irbad iyo dun. Dabadeedna baddii ayuu ku riday. Sidaas ayuu ninkii Juxaa ahaa keligiis ku soo haray degmadii, beerihii iyo guryihii ay dadku lahaayeenna u dhaxlay.

ka soo wareegaa går (om tid)

amakaag -ga förundran, förvåning

karaayo = karayo = karo

jaf
isa = is (före ord på s-)

sidaas + u på det sättet
dhaxlaa ärver

6. Telefoonka 1989

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 37-38.

Telefoonka waxa uu ka mid yahay qalabka cusub ee war-isgaarsiinta sida taararka, telefishanka iyo telekiska. Intii aan qoraalka farta la baran tabta qura ee ay dadku warka isu gaarsiin jireen, waxay ahayd in farriin laysu diro. Markiise qoraalka farta la bartay, waxa durba la bilaabay in warqado laysu qoro.

Inkasta oo warqaduhu ay weli qayb ku leeyihiin xagga war-isgaarsiinta, haddana waxa muuqata in ay daahi karaan. Dhibaataadaas muddada ku saabsan waxa ay yaraatay ka dib markii la helay qalab cusub ee war-isgaarsiinta, waxaana qalabkaas loogu hor helay kan telefoonka.

Telefoonka waxa hindisay nin dhalashadiisu ahayd Maraykan sannadku markuu ahaa 1875kii. Ninkaasi oo ka mid ahaa culimada aqoonta sayniska ku xeel dheeraatay, waxa magaciisa la oran jiray Aleksandar Graham Bell.

Aleksandar wuxuu hindisihiisaas gaaray markii uu ogaaday in xoogga elektrikadu si hawl yar u dhex mari karto silig. Waxa kale oo uu ogaaday in sida dabayshu ay u qaaddo baalasha shimbiraha ama xaashida iyo waxyaabaha fudfudud oo kale uu xoogga elektrikada ee hawada sare ku wareegsanina codka si sahal ah u tebiyo. Sidaas darteed,

warisgaarsiin -ta *kommunikation*

taar -ka *kabel, telegram*

telekis -ka *telex*

intii aan *innan*

tab -ta *metod, teknik*

qura enda

laysu ← **la+is+u** *man ... till varandra*

durba *snart, snabbt, genast*

weli *fortfarande*

hindisaa *uppfinner, konstruerar*

xeel -sha *erfarenhet*

xeel-dheeraadaa *blir expert*

hindise -ha *uppfinning, uppfinnare*

hindisihiisaas *den där uppfinningen hans*

dhex maraa *passerar genom*

silig -ga *(stål)tråd, ledning*

tebiyaa *överför*

labada qof ee telefoonka ku wada hadlaya
codkooda waxa qaada waxa weeye siligga.

Siliggaas ayaa qofba qofka kale codkiisa
dhegtiisa ku rida, sidaas ayeyna labada qof isu
maqlaan. Qofka Xamar jooga ayaa qof
Hargeysa jooga telefoon kula hadli kara. Qof
Landhan jooga ayaa la hadli kara qof Bekiin
jooga. Sidaas darteed telefoonku wuu ka
dhakhso badan yahay qalabka kale ee war-
isgaarsiinta. Telefoonku wuxuu u baahan
yahay tiirar la taago iyo silig ku taxan, waxa
kale oo la marin karaa dhulka iyo badaha
hoostooda.

tiir -ka *pelare, stolpe*
taagaa *reser, ställer upp*
taxan *förbundna med varandra*

Faa'iidooyinka uu telefoonku leeyahay waxa ka
mid ah in qofka xafiiska u taliya uu la hadli karo
oo amar u fari karo dadka la shaqeeya isaga oo
aan ka kicin hawsha uu gacanta ku hayo
markaa.

u taliyaa *styr, chefar över*

oo aan *utan att*

Haddii uu shil dhaco ama dab qabsado guri
telefoon degdeg ah baa loogu yeeri karaa
Ciidanka Dabdamiska Qaranka, si ay u
badbaadiyaan nolosha dadka iyo hantidaba.

6. Maalinta Haweenka ²³⁴⁵

Soomaali, Fasalka 5aad, Muqdisho 1983, bogga 39.

Dadka Soomaaliyeed waxay 11kii Jannaayo 1975kii sameeyeen dabbaaldeg aad u weyn oo lagu xusayey sannadguuradii 27aad ee ka soo wareegtay maalintii geesiyaasha naftood-hurayaasha ahaa u geeriyooden gobannimada dalkooda. Dadkaas waxa ka mid ahayd geesiyaddii Xaawo Cusmaan «Xaawo Taako». Nasiib wanaag waxa dhacday in maalintaas xuska weyn la sameynayey ay ku soo beegantay maalintii ay dawlada adduunku u aqoonsadeen in sannadka 1975ku yahay sannadkii haweenka adduunka.

Maalintaas haweenka Soomaaliyeed waxay u ahayd maalin weyn oo farxad iyo bogaadin isugu jira. Laba sababood ayaana ugu waaweynaa farxaddooda, waa marka hore iyaga oo la qaybsanayay haweenka adduunka guusha weyn oo ay gaareen kaddib markii uu sannadka 1975ku noqday kii haweenka. Ta labaad, waa guusha ay goonida u gaareen kaddib markii uu Madaxweynuhu ku dhawaaqay 11kii Jannaayo go'aankii ka soo baxay Labada Gole. Go'aankaas oo simayey wiilka iyo gabadha Soomaaliyeed xag kastaba.

Waxaa haddaba, is-weydiin leh: haweenka Soomaaliyeed guushaa weyn ma iyagaa mutaystay, mase ma mutaysan? Jawaabtu waxay tahay, haa; iyagaa mutaystay, maxaa wacay, haweenka Soomaaliyeed waxay

dabbaal-deg -ga firande, högtid

xusaa minns, uppmärksammar
sannad-guuro -da årsdag, jubileum
ka soo wareegaa (tid) går sedan (ngt tillfälle)

geesi -ga hjälte
naftii(s)-hure -ha, pl. **naftood-hurayaal -sha** själouppoffrande person
geeriyoodaa avlider, dör
godannimo -da frihet, självständighet
ku beegmaa sammanfaller med ngt

aqoonsadaa förklarar, deklarerar

bogaadin -ta uppskattning

sabab -ta orsak
farxad -da glädje, lycka
la qaybsadaa delar med ngn
guul -sha seger

gooni -da ensamhet, självständighet

gole -ha kammare (i parlamentet)
simaa jämställer
xag -ga avseende

mutaystaa förtjänar, är värdig
mase = amase, mise eller

maxaa wacay = maxaa yeelay eftersom

ahaayeen kuwii u hibeeyey naftooda in Soomaaliya gumeysigu ka baxo, xornimana gacanta ku dhigto, wax tacbato, midowdo, iyo in ay ummadaha adduunka ku nool la sinnaato. Waxa ay haweenka Soomaaliyeed ka qayb qaateen dagaalkii dheeraa ee gobannimadoonka, iyaga oo markaas garanayey qiimaha ay xornimadu leedahay iyo in ay habboonayd in loo dhinto. Waayo Xaawa Taako waxay ahayd gabadhii ugu horreysay ee waddanka u dhimata waqtigii uu socday dhaqdhaqaaqyadii ay Soomaaliya xornimadeeda ku doonaysay, kuna gaartay.

Intii uu Kacaankeenna barakaysani jirey, haweenka Soomaaliyeed waxay ahaayeen kuwii kaalinta xoogga leh ka qaatay mashruucyadii hore loogu marinayey waddanka Iskaa-wax-u-qabso, hanuuninta dadweynaha, soo nooleynta hiddaha iyo dhaqanka iyo la dagaallanka qabyaaladda. Waa kuwa qayb libaax ka qaata ololaha horumarinta reer-miyiga.

Waxa mar kale is-weydiin leh, maanta oo ay guushaas taariikhda leh gaareen waxaa laga doonayaa in ay sii wadaan kaalintooda oo aanay marna caajis iyo karti-darro ka muuqan. Waa in uu sii kordhaa ka-qayb-galkooda xagga siyaasadda, hanuuninta, muujiyaanna in ay yihiin kuwo u qalma go'ankii 11kii Jannaayo ee ahaa mid danahooda daryeelayey.

u hibeeyaa naftiisa *ger sitt liv för ngt*
gumeysi -ga *kolonialism, kolonialmakt*
xornimo -da *frihet*

midoobaa, midowdaa *enas, förenas*

gobannimadoon -ka *frihetsrörelse*

intii *sedan, alltsedan*
kacaan -ka *revolution*
barakaysan *välsignad*

mashruuc -a *plan, projekt, program*
hore *första*

mariyaa *sprider, genomför*
iskaa-wax-u-qabso *självhjälpsprogram*
hanuunin -ta *orientering, vägledning*
soo-noolayn -ta *levandegörande*
la-dagaallan -ka *bekämpande*
qabyaalad -da *tribalism, klantänkande*
olole -ha *kampanj*
hor-u-marin -ta *utveckling*

sii wadaa *fortsätter med ngt, tar vidare*

caajis -ka *lättja, tröghet*
kartidarro -da *bristande förmåga*
muuqan *konj. av muuqdaa*
sii vidare, fortsätter
kaqaybgal -ka *deltagande*
xag -ga *avseende*
u qalmaa *motsvarar, lever upp till*
dan -ta *mål, syfte*

Cutubka 7

7. Wadajir 1898

Soomaali, Fasalka 3aad, Muqdisho 2001, bogga 95–98.

Waxa jiri jiray nin caqli badan. Ninku waxa uu maalin maalmaha ka mid ah tegey tuulo nin beeraley ahi ku noolaa, waxana uu weydiistay cunto uu cuno.

Laakiin ninkii beeraleyda ahaa waxa uu u sheegey ninkii martida ahaa in uusan waxba u heli karin, sababta oo ah beertiisii weyneyd qalab uu ku fasho ee uu wax uga soo saaro ma uusan haysan.

Ninkii martida ahaa waa uu ka tegey ninkii beeraleyda ahaa oo waxa uu u tegey nin kale oo deris la ahaa oo xoolo dhan dibi ka haystey. Sidii ninkii hore ayaa uu cunto weydiistey laakiin dibilihii waxa uu u sheegay in uu xoolo ka leeyahay dibi oo uusan awoodi karin in uu marti-qaado.

Ninkii martida ahaa waxa uu ka tegay dibilihii, waxana uu u tegey nin yaambo beeraha lagu fasho haysta oo isaga naftiisa u baahan kaalmo.

Ninkii martida ahaa markii uu arkay xaaladaha dhaqaale ee saddexdii nin ayaa uu isugu yeeray oo uu ku yiri, "Waxa aad haysataan isu keena si aad u soo saartaan tacab aad ku noolaataan."

wadajir -ka *gemenskap togetherness*

tuulo -da *by, liten ort | village, small community*

marti -da *coll. gäster | guests*

qalab -ka *utrustning | equipment*
fashaa, falataa *odlar, plöjer, hackar*
soo saaraa *producerar | produces*

deris -ka *granne | neighbour*

awoodaa *kan, är i stånd | can, is able*
martiqaadaa *bjuder in, inviterar | invites*

yaambo -da *hacka | hoe, adze*
kaalmo -da *hjälp, bistånd, assistans | help, support, assistance*

xalaad -da *situation*
dhaqaale -ha *ekonomi*
yeeraa / yeedhaa *ropar | shouts*
isu *till varandra, tillsammans*
tacab -ka *produkter, produktion | products, production*

Intaa ka dib, saddexdii nin waxa ay isku raaceen in ay dibiga yaambadii ku xiraan oo beertii sidaas ku fashaan si ay cunto uga soo saartaan.

ku xiraan *kopplar till, binder ihop med | ties to, connects to*

Wadajir ayaa ilko wax ku gooyaan.

gooyaa *skär av*

Beeraalihii ugu horreeyey waxa uu u qoray qoraal gaaban beeraalihii saddexaad. Fiiri waxa uu u qoray.

Walaal Aadan,

Waxa aan leeyahay beer weyn, laakiin ma aan haysti qalabka beeraha. Maxaa aan u wada shaqaysan weynay?

ma -i coll. reg. = **ma -o** *jag...inte | I don't*

Yuusuf

Qoraalkan waa kii uu Aadan ugu jawaabay Yuusuf.

Walaal Yusuf,

Waa aad mahadsan tahay qoraalkii aad ii soo qortay. Waxa aan leeyahay qalab beereed badan. Waxa aan jeclahay in aan kula shaqaysto,

Aadan

Fiiri qoraalka ay Caasho u qortay saaxiibteed.

Abbaayo Maryan,

Waxa ay hooyaday samaynaysaa maanta macmacaan. Fadlan isku day in aad timaado gurigayaga marka uu waqtiga dugsi ugu kuu dhammaado ka dib.

Waalidkaa u sheeg in aad noo imaan doonto.

Caasho

U qor waraaq saaxiibbadaa. Ku marti-qaad iyaga in ay wax qabtaan.

Dabadeed ka jawaab warqadda saaxiibbadaa ama saaxiibkaa.

abbaayo -da *syster, kär vän | sister, dear friend*

macmacaan -ka *sötsaker, godis, kakor | sweets, cookies*

fadlan *var snäll och, tack (hövlighetsord vid uppmaning)*

isku dayaa *försöker | tries*

qabtaa *gör | makes, does*

7. Diiq iyo Dawaco Sheekadood 458

Bruno Panza. 1974. Af Soomaali. Firenze: Le Monnier, bogga 97.

Diiq baa meel miyi ah joogay.

Maalin buu geed fuulay. Wuu qayliyay.

Dawaco meesha agteeda joogtay ayaa maqashay qayladii. Markaas bay u timid. Waxay joogsatay geedkii hoostiisa. Waxay tiri: «War cod wanaagsanidaa! Soo deg ee si fiican iigu celi, waan ku tuugayaa ee».

Markaasuu diiqii yiri: «Aqalkaas hortiisa in yar igu sug; anigu waa soo degi doonaa ee».

Dawacadii aqalkii hortiisa ayay tagtay, waxayse ku aragtay eey. Markaas way carartay, oo diiqii ma sugin.

soo degaa *landar* | *lands*

ee *så, så att, och* | *so that, and*

adj. **-id** = **waa aad** + adj. + **tahay**

-aa uttryck för förvåning och beundran i utrop, s.k. mirativ form

ku celiyaa *upprepar* | *repeats*

tuugaa *ber, bönfaller* | *begs*

markaasuu = **markaas ayuu**

7. Geri iyo Dameer ⁵⁷⁹

Bruno Panza. 1974. *Af Soomaali. Firenze: Le Monnier, bogga 103.*

Geri iyo dameer baa meel duur ah ku wada noolaa.

wada *tillsammans* | together

In badan markay meeshaas joogeen, ayaa cawskii iyo biyihii ka yaraadeen. Gerigii ayaa luquntiisa dheer meel fog kaga arkay caws iyo biyo. Meeshii buu tagay; biyo iyo caws buu ka soo dhergay.

in badan *stor mängd, lång tid* | a large amount, a long time

luqun -ta *hals* | neck

kaga < *ku+ka

luqunta + ku *with the neck* | med halsen

meel + ka *på en plats* | in a place

ka dhergaa *blir mätt på* | becomes full of

Wuxuu u soo noqday saaxibkiis, wuxuuna ku yiri: «Waxaan soo arkay meel barwaaqo leh, laakiin waa khatar, maxaa yeelay bahallo ayaa jooga». Wuxuu kula taliyay dameerkii inuu tartiib u soo cuno cawska una soo cabbo biyaha.

Dameerkii markii uu dhergay, taladii geriga intuu hilmaamay ayuu qayliyay. Bahalladii baa ku soo baxay, markaasay cuneen.

intuu < **intii uu** *while he*

hilmaamaa *glömmer* | forgets

markaasay < **markaas ayaa ay**

7. Sagaal Waraabe iyo Libaax ⁶²⁰

Bruno Panza. 1974. Af Soomaali. Firenze: Le Monnier, bogga 110.

Waxaa la yiri:

Maalin baa sagaal waraabe ku heshiyeen inay isla ugaartaan.

ku heshiiyaa *kommer överens om ngt | reaches an agreement about sth*

Iyagoo socda ayaa libaax ka hor yimid. Wuxuu yiri: «Aan idin raaco!». Waxay yiraahdeen: «Naga raalli ahow, ma wada heshin karno».

Markuu aad u tuugay, ayay ka yeeleen.

ka yeelaa *går med på ngt | agrees about sth*

Waxaa la helay sagaal halaad iyo rati yar.

halaad *irregular counting form*

Waxaa la yiri: «Xoolaha ha la qaybiyo». Libaaxii ayaa qaybtii sameeyay.

qayb -ta *del, delning | part, division*

Wuxuu yiri: «Sagaalka halaad waa meel; ratigana waa meel. Aniga iyo sagaalka halaad toban baan isku noqonaynaa; idinka iyo ratigana toban baad isku noqonaysaan. Sidaas ayay qaybtu toban iyo toban ku tahay».

meel -sha *del, andel | part, share*

Waraabayaashii waa yaabeen, laakiin way hadli kari waayeen.

yaabaa *är, blir förvånad | is, becomes surprised*

Cutubka 8

8.1 Waraabe iyo Dawaco ²⁵⁷³

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed.*

Beri ayaa dawaco adhi fara badan ka cuni jirtay reero meel deggan. Adhigaas oo riyo iyo idaba lahaa. Maalin dambe ayaa dadkii meel isugu yimaaddeen, waxaanay ka wada hadleen sidii ay dawacadaa dhibta badan iskaga dili lahaayeen. Waxay dadkii talo ku gaadheen in dabin loo dhigo dawacada. Dawacadii waxay ku dhacday dabinkii loo dhigay. Dadkii waxay ku xidheen dawacadii geed jirriddiis, si looga aarsado oo waxaa talo lagu gaadhey in dab lagu dhex rido.

jirrid -da *stem | stam*
aarsadaa *takes revenge | hämmas*

Dadkii waxay soo gureen qoryo xaabo ah oo aad u badan. Waxay xaabadii ka buuxsheen god aad u weyn oo ay ka qodeen geedkii ay dawacadu ku xidhnayd agtiisa. Markaas ayey xaabadii dab ku huriyeen waxayna yidhaahdeen, “Aan iska tagno, oo marka dabku uu aad u shidmo ku soo noqonno oo dawacada ku dhex ridno.” Waraabe aad u gaajaysan ayaa wuxuu maqlay cidii dawacada. Markaas ayuu soo orday oo is yidhi, aad ka eryatid neefka ay dilootey maanta, waraabihii wuxuu u yimi dawacadii xidhneyd.

ka buuxshaa = buuxiyaa *fills with | fyller med*

huriyaa *ignites | tänder ngt*

waraabe = dhurwaa

diloodaa *kills (for oneself) | dödar (åt sig själv)*

Intuu yaabey ayuu ku yidhi, “Naa dawaco, yaa geedka kugu xidh-xidhay?” Markaas ayey dawacadii tidhi, “Waxa igu xidhay adeerkay.” Waraabihii ayaa haddana yidhi, “Oo muxuu

kuu xidhay?” Dawacadii ayaa tidhi, “Adeerkay aad buu ii jecelyahay. Wuxuu arkay in aan caato ahay markaa wuxuu ii qalay wan weyn oo aad u buuran. Dabkaasna wankaas ayaa lagu karin doonaa. Aniguna waan diidanahay in aan cuno wankaas buuran, waayo gaajo ima hayso oo maalmahan oo dhan ayaan hilib cunayey, oo waxaan ka cabsanayaa inaan calool xanuun ka qaado. Markii aan damcay in aan ka tagana, intuu i soo qabtay ayuu geedkan igu xidhay. Markaan hilibkii cuni kari waayeyna wuu i diley.”

caato -da *someone skinny | ngn mager*

Waraabihii ayaa intuu afka aad u kala qabtay illeen waa wax hilib iyo baruur jecel yidhi, “Thi! ihi! ihi! Aniga ayaa xarigga kaa furaya ee aniga geedka igu xidh, si aan anigu u cuno hilibkaas, adiguna uga nabad gasho.” Markii dadkii ku soo noqdeen meeshii dawacadu ku xidhnayd, si ay dabka ugu dhex tuuraan, waxay u yimaaddeen waraabe ku xidhan geedkii. Dadkii ayaa intey yaabeen yidhi, “War Waraabe, meeday dawacadii?” Markaas ayuu waraabihii yidhi, “Aniga ayaa xariggii ka furay oo way tagtay.”

illayn (illeen) *men | but*
baruur -ta *lard, fat | späck, fett*

Dadkii ayaa yidhi, “Oo maxaad uga furtay?” Waraabihii wuxuu yidhi, “Waxay i tidhi dawacadii, ‘aniga gaajo ima hayso, ee hilibka la ii keeni lahaa, adigu cun’.” Markaas ayey dadkii isagii dabkii ku tuureen. Sidaas ayaa waraabihii isku darsaday hunguri xumada iyo doqonnimada ku dhintay.

Dulucda sheekada:

Waxay Soomaalidu sheekooyinkeeda had iyo jeer ku sheegtaa in dawacadu ay tahay midda ugu khayaamo iyo caqli badan habar dugaag oo dhan, waraabuhuna uu yahay ka ugu doqonsan.

8.2 Jiir 1183

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed.*

Beri baa waxaa jiray jiir badan. Maalin maalmaha ka mid ah ayey isa soo raacey markaas ayey yimaaddeen guri Bisado leeyihiin oo aad u qurux badan, ayna yaallaan bootaro midabo badan leh. Mid ka mid ah Jiirkii ayaa marsadey midab dahabi ah, dabadeedna wuxuu isku eegay muraayad guriga u dhex tiil Bisadaha. Jiirkii aad ayuu isula dhacay oo isku maleeyey in uu dahab ka kooban yahay. Jiirkii kale ayaa arkay Bisadihii oo soo socda, oo intay ugaadhsi tageen soo hungoobay.

jiir = doolli

bisad = mukulaal

bootar = boodhar = boolbar powder|pulver

eegaa = fiiriyaa

hungoobaa is empty-handed|stär tomhánt

Jiirkii badnaa waxay u digeen saaxiibkood oo ay ku yidhaahdeen, “Waar inaga keen meesha Bisadihii waa kuwane.” Jiirkii wuu is dhaga tiray oo wuxuu sii watey ciyaartii iyo boodboodkii. Bisadihii ayaa u soo galey isaga oo muraayadii isku daawanaya. Si dhib yar inta ay u qabteen ayey cuneen. Waxayna yidhaahdeen, “Ma maanta ayuu Jiir gurigii noogu soo galey, annaguna duurka ayaan ka raadinaynay wakhti dheer.” Jiirkii saaxiibbadii talada ka qaadan waayey halkaas ayuu ku dhintay. Maahmaah Soomaliyeed ayaa tidhaa, “Talo walaalkii diide, turunturo ma waayo.”

Dulucda sheekada:

Haddii aad dhegaysato ehelkaaga iyo saaxiibbadaa, waxa aad ka nabad gali kartaa dhibaatooyin fara badan.

8.3 Bisad iyo Jiir ⁸⁴⁸

Maryan Ali. 2001. Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed.

Beri baa waxaa wada safray Bisad iyo Jiir. Waxay ku heshiiyeen in ay iska sii weheshadaan jidka intay ku jiraan. Intii jidka la sii socday ayaa Bisaddii hadba miliqsataa oo miciyahana isku listaa, had iyo jeerna eegtaa xagga jiirka inta indhaha galka ka soo saarto.

Jiirkii intuu ka yaabey bisaddii iyo sifaalaheedii ayuu u yeedhay, markaas ayuu ku yidhi, “Bisadeey, indhaha aan arkayo safar kuma wada geli karro, ee midkeenba dhinac ha u **karro coll. = karno** safro.” Markaas ayey Bisaddii tidhi, “Maxaa dhacay oo aad igu qoonsatay? Anigu markaan arko jiir ayaan hamaahsadaa (halaqood) inta farxaddu iga badato.” Jiirkii intuu geedo dhexdood ka dusey ayuu yidhi, “Isma raaci karno, wehelna kaama dhiganayo ee waxaad weheshato raadso.”

Dulucda sheekada:

Ha isku dayin in aad walaal ka dhigato qof aanad aqoon u lahayn. Soomaalidu waxay tidhaa , cadow ciirsimaad maleh.

8.4 Nin Doqan Ah iyo Tuug ¹⁰⁶⁰

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed.*

Nin tuug ah ayaa wuxuu doondooney wax uu xado. Dabadeedna isaga oo jid maraya wuxuu kula kulmay nin doqon ah. Markaa ninkii wuxuu waydiiyey in ay reero meelahan deggan yihiin iyo in kale. Doqonkii wuxuu ugu jawaabay haa oo reerkayga ayaa deggan. Markaa ayaa tuugii wuxuu waydiiyey doqonkii jidka reerka loo maro. Wuxuu ku jawaabay, “Jidkan toos u raac. Wuxuu ku gayn gurigayga. Marka aad gaadho gurigayga ha xadin alaabta ii taal ee xagga iyo xaggaa ku jirta. Haddii aad xaddana aniga ii imo waan kaala hadhi alaabtayda. Haddii aan kaala hadhana dadka ayaan u yeedhi, dadkuna wey ku dili.”

Tuugii wuxuu la yaabey nin aanu garaneyn oo u tilmaamaya gurugiisa, isla markaana u sheegeya sirtiisa, iyo halkuu wax dhigto oo dhan. Tuugii isaga oo weli la yaaban doqonka ayuu sidii loogu tilmaamay intuu yeelay gurigii tagay oo qaatay alaabtii oo dhan. Wuxuuna yidhi, “Illaahow ha noo waayin doqon sirtiisa noo sheega.”

Dulucda sheekada:

Sheekadani waxay tilmaan fiican inaga siinaysaa sida qofka aan si fiican wax ugu fiirsan ay dhibaato noocan oo kale ah ugu dhici karto.

doqon -ka fool, idiot | dum person
doondoona looks, searches | letar, söker
xadaa steals | stjäl
la kulmaa träffar ngn | meets with

iyo in kale or not | eller inte

gayn = gayn doonaa

Cutubka 9

9.1 Muuqaal-dhuleedka Soomaaliya ⁴⁹⁴⁸

Cilmiga Bulshada, Fasalka 4aad. Muqdisho 2018: 74–83.

I will add more words Friday evening.

Qeybaha dabiiciga ah ee dhulka Soomaaliyeed

muuqaal -ka *appearance | utseende*
dabiici -ga *sth natural | ngt naturligt*

Waxaa lagu tilmaami karaa muuqaal-dhuleedka dalkeenu in uu yahay badanaa mid siman oo kala-sarrayntiisu yar tahay, In kasta oo ay jiraan buuro iyo kala-sarrayn meelaha qaar, haba u badnaadaane gobollada waqooyi iyo bari.

kala-sarrayn -ta *nivåskillnad*

Muuqaalka dhuleed ee dalka Soomaaliya waxaa loo qaybin karaa toddobo qaybood oo mid kasta uu leeyahay muuqaal-dhuleed dabiici ah oo u gaar ah. Qaybahaasi waxa ay kala yihiin Guban, buuraha silsiladda Golis, Oogo, Dooxada Nugaal, Deex iyo Dhoobey.

Mid kasta oo ka mid ah toddobadaas qaybood waxa uu leeyahay heerkul iyo roobab ka da'a oo u gaar ah. Dadka, dhirta iyo xayawaannada ku nool qayb kasta waxa ay qabatimeen xaaladaha nololeed ee deegaannadooda ka jira.

Guban

Deegaannada xeebaha kulaala ama dhaca ee u dhexeeya buuraleyda Golis iyo Gacanka Cadmeed ayaa loo yaqaan Guban. Dhulkaas

waa jiidda ka soo bilaabanta gobollada Waqooyi-Galbeed ilaa bariga degmada Caluula.

Waa dhul jooggiisu hooseeyo oo fidsan oo leh ciid bacaad ah. Gobollada Guban, sannadka intiisa badan waa kuleyl qalalan. Bilaha xagaaga (Juun, Luuliyo iyo Agoosto) waa bilaha ugu kulul, heerkulkuna waxa uu u dhexeeyaa 35°C ilaa 45°C xilliyada qaarkood. Waxaa gobolladaas ka da'a roobab wata dabeylo xoog badan iyo duufaan mararka qaar.

Buuraha Silsiladda Golis

Buuraha Golis waa silsilad buuro ah oo ka soo bilaabata galbeedka dalka Itoobiya, kuna dhammaata meesha ay isaga darmaan labada badood ee badda Gacanka Cadmeed iyo Badweynta Hindiya, halkaas oo in yar bari ka xigta degmada Caluula.

Buuraha Golis waxa ay dhul ahaan deris yihiin gobollada Guban loo yaqaan. Buuraha Golis intooda badani aad bay u dhaadheer yihiin. Buuraha jooggoodu waa sii gaabtaa marka galbeed laga tago ee dhanka bariga loo socdo.

Buurta ugu dheer Soomaliya waxa ay ka mid tahay buuraha silsilada Golis, waxaana loo yaqaan buurta Surad.

Surad waxa ay ku taal gobolka Sanaag, dhererkeeduna waa 2800 m. Magaalooyinka

ugu waawayn buuraleyda Golis waxa ka mid ah Ceerigaabo, Sheekh iyo Galgala.

Gobollada Oogo

Dhulka ama gobollada Oogo loo yaqaan waa dhul ballaaran oo jooggiisun sarreeyo. Oogo waxa ay koonfurta ka xigtaa buuraleyda Golis. Biyaha roobabka ee ka soo rogmada buuraleyda Golis waxa ay sidaan ciid carro-san ah. Ciidda carro-sanka ah waxa ay keenaan deegaammada Oogo.

Sidaa darteed dhulka Oogo ee xiga buuraleyda Golis waa dhul carrosan ah oo ku habboon wax-beerista. Gaar ahaan gobollada Waqooyi-Galbeed. Intooda kale gobollada Oogo waa dhul xoolo-dhaqashada ku habboon oo leh daaqsin fiican. Oogo waxaa xilliga Gu'ga ka da'a roobab fiican.

Gobollada Hawd

Hawd waa dhulka u dhexeeya koonfurta Oogo iyo galbeedka dooxada Nugaal. Waa dhulka xoolo-daaqsinka ee ku xiga xudduudda aan la leenahay dalka Itoobiya. Gobolladan Hawd loo yaqaan, roob fiican ayaa ay helaan xilliyada roobabku da'aan.

Dooxada Nugaal

Dooxada Nugaal waa dhulka godan ee u dhexeeya koonfurta Oogo ilaa Waqooyi-Bari iyo Hawd. Nugaal waa dhul jooggiisu aad u hooseeyo oo wax yar ka sareeya joogga badda. Laakiin Nugaal waxa ay leedahay xoogaa buuro ah. Dooxada Nugaal waxa ka da'a roobab fiican.

Gobollada Deex

Deex waa dhulka xeebaha u dhow ee jooggiisu hooseeyo. Deex waxa ay ku dherersan tahay xeebta Badweynta Hindiya ilaa 1000 km oo dherer ah iyo 30 km oo xagga bariga ah. Deex waxa ay ka soo bilaabataa degmada Eyl, waxa ayna soo gaarsiisan tahay ilaa Koonfurta Banaadir. Deex waa dhul fidsan oo ciid-bacaad leh.

Deex waa dhul huur ah (heer-biyoodka hawada ayaa ah mid sarreeya) Roobabku waxa ay ka da'aan xilliyada Gu'ga iyo Dayrta.

Qaybaha koonfurta xiga ee gobolladan Deex waxa ay helaan roobabka Xagaayada ee da'a xilliga Xagaaga.

Gobollada Dhoobey

Deegaammada Dhoobey loo yaqaan waa dhul baaxad weyn oo u dhexeeya labada webi Jubba iyo Shabeelle ee koonfurta Soomaaliya.

Webiga Shabeelle waxa uu ka soo bilowdaa buuraleyda Baali ee dalka Itoobiya, waxa uuna ku dhammaada gudaha dalka Soomaaliya. Gobollada Dhoobey waa dhul aad u fidsan oo siman. Marka roobabku ay ka da'aan meelo ka mid ah Itoobiya, daadka iyo biyaha soo rogmaday waxa ay kordhiyaan heerka biyaha labada webi Jubba iyo Shabeelle. Marka ay labada wabi ay buux dhaafan, waxaa ay jabsadaan gabiyada, mararka qaarkoodna waxaa ay ku soo fatahaan deegaannada la deggan yahay iyo kuwa labeerto ee u dhowdhow. Biyaha webiyadu waxa ay carro-santa ka soo qaadaan meelaha ay ka soo bilowdaan sida buuraleyda Baali ee Itoobiya.

Marka ay biyaha webiyadu ay fatahaan, waxa carro-santii ay soo qaadeen geyaan bannaanada iyo dhulka u dhowdhow webiga ee biyuhu ku fatahmeen. Arrintaasina waxa ay agagaarrada iyo deegaammada ku dhowdhow webiga ka dhigtaa meelo carro-san ah oo beerashada dalagyada iyo wax-soo-saarka aad ugu habboon.

Cimilo-gooreedka gobollada Dhoobleydu waa kulayl heer biyoodka hawaduna uu sarreeyo. Xilliyada Gu'ga, Dayrta iyo Xagaagaba roobab fiican ayaa ka da'a Dhoobeyda. Dalkeenna Soomaaliya roobabka ugu badani waxa ay ka da'aan gobollada Jubbada Hoose, Jubbada Dhexe iyo labada Shabeelle.

9.2 Boqor Gabadhiisa Laga Soo Doonay

Maryan Ali. 2001. Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed. (2621)

Beri baa waxaa jiray nin boqor ah. Wuxuu boqor u ahaa magaalo weyn oo aad barwaaqo u ah. Boqorku wuxuu dhalay gabadh qurux iyo caqli Eebbe ugu deeqay. Magaalada boqorku uu xukumo waxaa soo gala saddex waddo oo ganacsiga magaalooyinka kale u soo maro. Waddooyinka mid waxaa fadhiista libaax wixii soo maraba cuna, midna tuugo wixii soo maraba dhacda oo boobta, midna waxaa fadhiista col wixii soo maraba dila.

Maalin baa boqorkii gabadhiisii niman soo waydiisteen. Nin kasta oo ka mid ah nimankii wuxuu rabay in uu gabadha boqorka ee caqliga iyo quruxda badan guursado. Gabadhuse waxay jaclayd wiil kale oo ay doonaysay in ay is guursadaan, hase ahaatee aabbaheed lama rabin. Boqorkii wuxuu raggii ku yidhi, “Anigu gabadhayda waxaan siinayaa ninka waddooyinka magaalada soo gala oo dhan, ta Libaaxa, ta Colka, iyo ta Tuugadu fadhiisatay, intaba xal u hela.”

Nimankii magaalada joogay waxay ku tartameen sidii ay xal ugu heli lahaayeen jidadka magaalada. Hase ahaatee nin ku guulaysta waa la waayey. Wiilkii gabadhu ay jeclayd isna sidoo kale u jeclaa ayaa u yimi gabadhii oo ku yidhi, “**Waadigii** caqliga badan lahaaye bal talo keen maanta.” Gabadhii waxay tidhi, “Libaaxa waxaan u dhigaynaa dabin ee

waran -ka, pl. warmo -ha *spjut*

adigu ha ula tagin warmo iyo waxyaalo kale.”
Wiilkii sidii ayuu yeelay, libaaxiina dabinkii ayuu ku dhacay. Wiilkii gabadha boqorka ay is jaclaayeen wuxuu u yeedhay dadkii magaalada oo dhan iyo boqorkii, wuxuu tusay isaga oo ku jira dabinkii, wuxuu hadalkiisii ku daray, “Waa kaa Libaaxii waddada fadhiistay ee dadka cuni jiray. Aniga oo aan wax qalab ah isticmaalin ayaan soo qabtay.” Markaasaa dadkii oo dhan u sacabiyeen.

Wiilkii mar labaad wuxuu ku noqday gabadhii oo weydiiyey wuxuu ka yeeli lahaa tuugta jidka fadhida. Waxay gabadhii tidhi, “Waxaan karinaynaa cunto aad u macaan, waxaanan ku daraynaa sun, waxaanan ku raraynaa dameero, jidka tuugtu fadhido ayaan dameeraha u kaxaynaynaa.” Markay tuugtii arkeen ayey ku soo ordeen oo qaateen cuntadii, kalana boobeen. Markay ka dhargeen kulligood way dhinteen.

Wiilkii mar saddexaad ayuu gabadhii ku noqday si uu u weydiiyo, wuxuu colka ka yeeli lahaa. Gabadhii waxay tidhi, “Soo kaxayso fardo badan, mid walbana geed xagga dambe kaga xidh, kadibna fardaha oo ordaya jidka ereryo”. Colkii waxay arkeen siigadii fardaha ee faraha badnayd. Markaa waxay yidhaahdeen, “Waxaa soo socda ciidammo inaga fara badan, iskamana celin karo ee maxaan samaynaa?” Colkii waxay go'aansadeen in ay kala cararaan oo midba meel ka dhaco. Sidaas ayuu wiilkii inanta jeclaa u guulaystay, boqorkiina uu inantii ku siiyey.

siigo -da (*moln av*) *damm* | (*cloud of*) *dust*

Dulucda sheekada:

Caqliga wanaagsan Eebbe qofka uu doono
ayuu ugu deeqaa.

9.3 Nin Safar Ah

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed*. (1186)

Beri baa nin safar ahi reer u soo hoyday. Wuxuu ninku u sheegay reerka uu martida u ahaa in uu u socdo meel aad u fog. Wuxuu reerkii u keenay ninkii safarka ahaa gogol uu ku seexdo. Sidii caadada ahayd marti soor ayaa loo diyaariyey, oo markii ay xoolihii soo xeroodeen ayuu reerkii u qaleen neef shilis. Inta ay si fiican u kariyeen ayaa loo keenay hilibkii oo dhan iyo caano badan. Ninkii cuntadii loo keenay oo dhan wuu dhammeeyey oo waxba kama uu reebin.

hoydaa, hoyataa *stays overnight | övernattar*

Ninkii guriga lahaa wuxuu weydiiyey ninkii safarka ahaa ujeeddada safarkiisa. Markaas ayuu yidhi, “Waxaan tagayaa dhakhtar oo caloosha ayaa la iga hayaa, cuntaduna way iga xidhan tahay.” Ninkii guriga lahaa intuu yaabey ayuu yidhi, “Ma adiga ayaa cuntadu kaa xidhan tahay?” Markaasuu yidhi, “Haa.” Markaa wuxuu yidhi, “Waxaan kaa codsanayaa in aanad i soo marin marka dhakhtarku cuntada kuu soo furo.” Ninkii aad ayuu ula yaabay ninka neef cunay hadhow marka la soo daweeyo waxa uu cuni doono. Ninkii martida loo ahaa wuxuu yidhi, “Malaha toban neef ayuu cuni doonaa marka uu soo noqdo.”

Dulucda sheekada:

Ha isku dayin in aad kelidii noole noqoto oo
aad wax walba adigu qaadato, isku day sidii
aad dadka kale wax uga siin lahayd.

9.4 Cigaal iyo Jirrid

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed*. (900)

Beri waxaa jirey nin la yidhaahdo Cigaal Shiidaad.

Wuxuu ku caanbaxay fulaynimo. Habeen habeennada ka mid ah ayuu guure galay. Wuxuu arkay geed jirriidii oo ka muuqata meel ku beegan hortisa. Cigaal wuxuu u maleeyey libaax waddada fadhiya oo isaga gaadaya. Gaashaankiisii iyo warankiisii ayuu la diyaar garoobay, oo ku qayliyey, "Yur-yur, yur-yur. Wallee aniga Libaaxow caawa ima dagtid, geedna iskagama kay dhigtid." Habeenkii oo dhan wuxuu ku jirey feejignaan uu libaaxa iska eegayo, hase ahaatee markii waagii baryey ayuu wuxuu arkay, wuxuu libaax u maleynayey oo aan libaaxba ahayn. Illayn geed jirriidii ayuu difaac kula jirey habeenkii oo dhan.

Isaga oo yaaban wuxuu yidhi, "Geedyahow, ma waxaan ku mooday, mise waxaad noqotay, mise waxaan loo noqon doonin. Waxaan ku mooday libaax, waxaadse noqotay jirrid, waxaanse loo noqon doonin guure habeennimo."

Dulucda sheekada:

Ha noqon fule wax kasta ka baqda.

ku caan-baxaa *becomes famous for sth | blir berömd för ngt*

guure -ha *nattlig resa*

jirrid -da *stam*

ku beegan *mittemot*

gaadaa *lurpassar*

gaashaan -ka *sköld, skydd*

diyaar-garoobaa *gör sig redo*

yur! *sjas!*

dagaa *lurar, lurpassar*

iska dhigaa *förställer sig som, låtsas vara*

kay mig

illayn *men, å andra sidan, i stället*

fule -ha = fuley -ga

9.5 Cumar iyo Waraabe

Maryan Ali. 2001. *Somali Folktales, Sheekooyin Carrureed*. (1867)

Beri baa waxaa jiray wiil la yiraahdo Cumar. Wiilkaas oo adhi u raaci jiray reero tuulo deggan. Wuxuu adhiga u daaq-geyn jiray kayn geedo badan oo tuulada agagaarkeeda ah. Wuxuu dadka adhiga leh bishii ka qaadan jiray qaddar lacag ah. Maalin maalamaha ka mid ah ayuu jeclaystay inuu magaalada tago, si taasi ugu suuro gashona intuu adhigii xagga tuulada u soo didiyey isaga oo ku qaylinaya, "Waa waraabe!! Ha la i soo gaadho!! Waa waraabe!! Ha la i soo gaadho!!"

qaddar -ka *summa, mängd*

didiyaa *får att fly i panik*

Dadkii tuulada oo dhan ayaa inta ay ku argagaxeen qayladii Cumar ayey iyaga oo hubaysan si degdeg ah ugu soo gurmadeen xaggii Cumar iyo adhigii. Markay dadkii u yimaaddeen, ma ay arag waraabihii uu Cumar ku qaylinayey, hase ahaatee waxay noqotay in Cumar iyo adhigii tuuladii loo kaxeeyo.

argagaxaa *blir förskräckt*

Cumar markii uu arkey in beentiisii hore u hirgashay dhowr cisho ka bacdi ayuu isaga oo adeegsanaya xeeladiisii hore, ayuu intuu adhigii u didiyey xaggii tuulada, aad ugu qayliyey, "Waa waraabe!! Waa waraabe!!" Hase ahaatee, markii dadkii soo gurmaday arki waayeen waraabe iyo raad toona, waxay waydiiyeen sababta ku kaliftay in uu been sheego. Markaas ayuu yiri, "Waan baqay oo waxaan u baahdey qof ii wehelyeela." Markaas dadkii inta ay aad uga xumaadeen beentii ayey

waxay u bixiyeen Cumar beenaale, waxayna noqotay in wax kasta oo uu sheego loo qaato been.

Waxaa maalin dambe dhacday isagoo adhigii ku ilaalinaya kayntii ayuu wuxuu arkay waraabe soo gaadaya, markaas ayuu qaliyey oo uu yiri, "Soo baxaay, soo baxaay, waa waraabe, waa waraabe!!" Dadkii tuulada cidi kama soo gurman oo waxaa loo qaatay in markana uu been sheegayo, waraabihina sidaa ayuu Cumar ku cunay.

Dulucda sheekada:

Waxay sheekadani inoo sheegeysaa in beentu ay tahay wax aad u xun. Waxayna Soomaalidu ku maahmaahdaa "Beentaada hore runtaada dambe ayey dishaa." Haddii been lagugu barto weligaa dadku kuma rumaysanayo, haddii xataa aad run sheegeyso.

Cutubka 10

10. Cigaal Shiidaad iyo nayl

Af-Soomaali, Fasalka 3aad, Muqdisho 2001, b. 72–73.

Cigaal Shiidaad waxa uu ahaa nin nabadda jecel, laakiin waxaa lagu tilmaami jirey nin caan ku ahaa xagga fulaynimada. Sidaa darteed sheekooyinkiisu waxa ay u badan yihiin kuwa ka hadlaya fulaynimadiisa.

Waxa la yiri, "Cigaal Shiidaad oo tukanaya ayaa naylo xaggiisa u soo carareen. Cigaal baa boodey oo salaaddii ka baxay. Waxa uu u cararay dhinicii naylihii u cararayeen." Cigaal iyo naylihii oo is daba ordaya ayaa ku xerooday gurigii reerka.

Cambaro oo ahayd islaantii Cigaal ayaa dibadda uga soo booddey aqalkeedii oo weydiisay, "War Cigaal, maxaa ku eryanaya?"

Cigaal inta uu dib eegay ayaa uu ku jawaabey, "Waxa ay nayluhu ka ordayaan ayaa aan ka ordayaa! Maxaa aad iila yaabaysaa?"

Cigaal [namn] *maskulinum*
shiidaad -da ngt besvärligt, irriterande,
t.ex. arbetsuppgift (som öknamn)
tilmaamaa pekar, visar
caan berömd, känd, populär
xag-ga riktning, område
xagga med avseende på
fulaynimo-da feghet
sida darteed - därför, på grund av detta

cararaa springer, flyr, rymmer
nayl -sha lamm
boodaa hoppar
salaad-da bön
xeroodaa, xerootaa återvänder hem

Cambaro [namn] *femininum*
dibad-da utomhus

eryadaa, eryataa jagar